

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Andra Kammaren. N:o 57.

Tisdagen den 15 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till fortsatt handläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar, och lämnades därvid i fråga om *punkten 1:o mom. a)*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

Herr Hammar skjöld, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Genom den långa raden af anföranden mot det proportionella valsättet har gått som en röd tråd den mer eller mindre klart uttalade tanken eller beskyllningen, att den allmänna rösträtt, som erbjudes genom proportionella val, är någonting annat, någonting sämre än den allmänna rösträtt, som bjudes genom majoritetsval. Jag kan icke förklara detta på annat sätt, än att det måtte vara något slags hypnotism, någon sorts själsuggestion, hvarigenom man intalar sig själf, att det är en sämre social rösträtt, som man får på detta sätt. För att bestyrka, att jag icke kommer med någon orättvis beskyllning, skall jag be att få anföras ett par, tre anteckningar, som jag gjort under diskussionens gång. Det var visst herr Kronlund, som talade om att »man skulle utestänga våra svenska arbetare», och herr Blomberg, att »man skulle utestänga folkets breda lager», och denne samme citerade en vers som lydte så: »Ständigt var ropet detsamma: bröd. Ständigt var svaret detsamma: stenar.»

Om vi jämföra valrättsbestämmelserna uti Kungl. Maj:ts förslag och uti det s. k. Påbodaförslaget, så finnes det *en enda* skillnad, nämligen den, att Kungl. Maj:t har satt valrättsåldern till fyllda 24 år,

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

och motionärerna hafva satt den till fyllda 25 år. I öfrigt äro bestämmelserna lika. Är det nu det där året som skiljer, som har kommit brödet att förvandlas till stenar, eller är det sättet, hvarpå rösträtten skulle tillämpas? Är det det, som gör det till stenar? Är det en sådan orimligt stor skillnad mellan dessa båda valsätt, mellan majoritetsval och proportionella val, att hela nationen och Riksdagen kan stå i två skilda läger, med rätt bitter stämning, tyvärr, stundom mot hvarandra? Är det så orimligt, att det fordras, att icke, såsom här ofta blifvit anmärkt, hälften plus en skola helt och hållet besegra hälften minus en bland valmännen, utan att äfven mindre grupper utaf valmännen skola få göra sig hörda? Jag vågar påstå, att, om icke saken hade blifvit så uppagiterad, och man, som vanligt, hade därigenom tvingats, mot sin vilja ä ömse håll, att drifva sin sak litet längre än man vill, skulle man lätt nog komma till erkännande af att denna skillnad, *den* är icke värd all den långvariga strid och alla de skarpa och bittra ord, som för den skull fällt.

Jag har försökt under debatten att få reda på något verkligt sakskäl för majoritetsvalen. De hafva nu, såvidt jag kunnat förstå, till den allra mesta delen bestått uti försök att bevisa, att proportionsvalen äro sämre än majoritetsvalen. Jag har icke märkt, att det egentligen har anförts några andra skäl för majoritetsvalen än opportunitets-skäl. Men däremot har det haglat en rik skur af anmärkningar och beskyllningar öfver proportionsvalen och deras anhängare. Ett par talare hafva gått så långt, att de till och med hafva förklarat, att proportionsvalen äro orättfärdiga. Jag tror icke, att de skola få många med sig på den meningen. För att öfvertyga dem om att de i den delen hafva orätt, skulle jag vilja hänvisa dem till bättre undervisning hos en f. d. ledamot af proportionsvalskommittén och nuvarande finansminister. Jag är öfvertygad om att han skall kunna bevisa klart för dem, att hvad man än kan anmärka mot de proportionella valen, icke kunna de sägas vara orättfärdiga. Lyckas det icke för honom ensam, kan han ju taga till hjälp en och anuan af kammarens ledamöter, för detta proportionalist, men numera anhängare af regeringsförslaget. Jag skall icke nämna några namn, men här finnas icke så få, som skulle kunna tjänstgöra såsom lärare i den riktningen. Så kommer man med den beskyllningen, att proportionsvalen innebära ingen absolut rättvisa; det *kan* hända, att de icke komma att utfalla fullt nöjaktigt, ja, det icke blott kan hända, utan det skulle helt säkert också i åtskilliga fall komma att hända. Ty jag har ännu aldrig hört talas om någon mänsklig institution, som varit fullkomlig. Men det skulle vara af intresse att höra, om aldrig majoritetsvalen utfallit oriktigt. Jag skulle vilja påstå, att i flertalet fall — ja kanske det var för mycket sagdt — men att i en stor mängd fall de hafva utfallit oriktigt.

Herr Jansson i Djursåtra gjorde sig mycken möda att med exempel visa, huru lätt det skulle kunna ställa sig så, att äfven rätt afsevärda minoriteter skulle blifva alldeles orepresenterade, och majoriteten taga alla platserna. Ja, det går mycket väl att konstruera upp sådana exempel, och det skulle mycket väl kunna hända, att så skulle kunna inträffa äfven i verkligheten, *om* nämligen minoriteterna verkligen äro så dumma, att de låta sig luras på ett sådant sätt. Hafva de icke

bättre betänksamhet och bättre vaksamhet, ja, då förtjäna de att icke blifva representerade.

Så kom herr Olsson i Fläsbro med den gamla invändningen: val-proceduren är så invecklad. Ja, den är alldeles gruffigt invecklad; den är så invecklad och svår, att det behöfves hela den kunskap, som ett folkskolebarn inhämtar i första klassen i skolan, för att kunna begripa den. Herr Olsson sade, att vi bönder, vi komma då att blifva lurade. Ja, jag har hittills hyst den allra största aktning för herr Olssons i Fläsbro begåfning, och jag tror ännu, att han har ett mycket godt hufvud, men han måtte hafva en mycket dålig tanke om sina ständs-bröder i Sveriges land, när han tror, att de äro så dumma, att de skola blifva lurade af ett så ytterligt enkelt valsätt. Jag har mycket bättre tankar om de goda svenska bönderna, än han synes hafva. Jag har funnit, att det icke blir någon så stor svårighet alls att få dem att begripa det proportionella valsättet, som de båda föregående talarne tyckas anse. Och det valsätt, som är föreslaget i år, det är, som sagdt, så enkelt, att äfven den allra dummaste kan begripa det.

Här har talats om att vi skulle hysa misstro mot de svenska arbetarne. Ja, jag undrar, om det icke här är en misstro mot våra svenska bönder, som de icke alls förtjäna. Här har på andra håll talats vackra ord om att svenska folket är så särskildt rikt begåfvadt. Jag tror också, att det är det. Men det tyckes icke herr Olsson i Fläsbro tro.

Så finga vi höra af herr Widén, att proportionsvalen skulle komma att motverka en sund partibildning. Men den meningen hade icke herr Ström. Ty han yttrade: för min del tror jag, att det är lyckligt, att man icke skapar partier. Jag kan icke förlika dessa båda påståenden. Den få herrarne göra upp er emellan. Så nämnde samme herr Widén, att han liknade den kammare, som skulle sammansättas genom proportionsval, vid något slags sump — eller om han kanske menade, att det var minoriteten endast, som skulle utgöra sumpen och där skulle föra en utvecklingslös tillvaro.

Här har ju alltid sagts från majoritetsvalens anhängare, att vi behöfva icke alls vara rädda — vi högermän som vänta oss att i alla händelser komma i minoriteten — ty äfven majoritetsvalen utfalla alltid proportionellt. Ja, det är ju egendomligt det här. Genom majoritetsvalen får man sålunda en högerminoritet; genom proportionella val får man också en högerminoritet. Men den där högerminoriteten, som uppkommer genom proportionella val, är ett slags sump, som skall föra en utvecklingslös tillvaro. Men samma beskyllning har icke gjorts angående den högerminoritet, som skulle uppkomma genom majoritetsval. Jag har aldrig blygts för att tillhöra högern, och sedan vi nu kommit i minoritet, har jag icke heller haft den ringaste orsak att blygas öfver att jag tillhör högern. Jag känner mig tvärtom stolt däröfver. Vi som sålunda skulle komma att föra en utvecklingslös tillvaro — det blefve väl en del af dem, som bilda denna kammare. Om jag ser mig omkring på mina kamrater inom högern, så får jag säga, att jag tänker bättre om dem än så, att, om de komme in i en Andra Kammare, tillsatt genom proportionella val, de här skulle gå overkamma utan möjlighet till utveckling, utan att egentligen kunna åstad-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

komma någonting. Nej, mina herrar, jag tror, att högern i denna kammare behöfver icke skämmas för sin sammansättning. Jag tror, att den består af ett element, som ganska väl försvarar sig själf. Och de skulle helt visst äfven i den nya kammaren komma att spela en icke obetydlig roll. Hvad är meningen med minoriteternas uppgift i allmänhet i en representation? Jo, idealet för en representation är väl dock, att majoriteten inom densamma skall representera majoriten af väljarne ibland folket. Men minoriteten skall öfva kontroll öfver hvad majoriteten gör, och då tror jag, att den får alldeles tillräckligt att göra. Herr Kjellén — om jag minnes rätt — begagnade i sitt tal det mindre vackra uttrycket om försumpning. Han sade, att minoritet är någonting, som man soffer sig till. Det skulle väl betyda, att intresset för riksdagsvalen skulle genom införande af proportionella val blifva så ringa, så obetydligt, att man icke alls skulle bry sig om huru det gick. Man tänker: alltid kan man få plats i minoriteten, det kan man man lägga sig och soffa sig till. Jag tror, att detta är ett misstag, som erfarenheten skall komma att förneka. Från annat håll hördes uttrycket, att detta valsätt skulle medföra en nedgång i det politiska intresset hos vårt folk. Jag behöfver icke svara på detta. Men så fälldes ett uttryck, som jag icke kan underlåta att taga upp. Det var ett yttrande af herr Widén. Han sade om oss, som vilja hafva proportionella val, att det är med oss som med den franska adeln, när den vände tillbaka till Frankrike vid restaurationen, att den kom tillbaka likadan som den gått: den hade ingenting lärt och ingenting glömt. I ett hänseende har han rätt. Kanske finnes det någonting, som vi icke lärt, och någonting, som vi icke glömt. Vi hafva icke lärt oss att böja oss under majoritetsvalens ok förr än vi därtill tvingas; vi hafva icke glömt våra gamla idealer, vi hafva icke glömt, att det är vår plikt att kämpa för det, som enligt vår mening är det för landet rätta och nyttiga. Vi hafva däremot lärt någonting: vi hafva lärt, att det icke är sant, att det svenska folket står enigt mot de proportionella valen. Villigt får jag erkänna, att valresultaten förleden höst antyda, att majoriteten af svenska folket med den upplysning om proportionella val, som det fått, icke vill veta af det utan bibehålla majoritetsvalen. Men jag är däremot långt ifrån öfvertygad att, om folket verkligen hade reda på hvad det betyder, så skulle resultatet kunna blifva ett annat. Det var visst i går en talare erinrade om en valman, som icke var bättre underrättad, än att han trodde, att proportionella val betydde, att man röstade efter sitt fyrktal. Är det många i landet, som hafva en sådan öfvertygelse eller sådan tro, så är det icke så underligt, att de hellre vilja behålla majoritetsvalen. Som ett litet belysande exempel kan jag berätta någonting, som jag vet vara absolut sant. Vid en af studentuppvaktningarna tillfrågades en ung deltagare i uppvaktningen: ha Ni reda på hvad Påbodamotionen innehåller? Nej, det veta vi icke. Ha Ni reda på, hvad Kungl. Maj:ts förslag innehåller? Nej, det veta vi icke. Nå, hvarför ha Ni då demonstrerat? Vi fingo ju resa till Stockholm och tillbaka igen för en och femtio!

Jag skall icke säga, att demonstrationerna icke hafva betydelse.

Tvärtom. De betyda ganska mycket. Jag sätter värde på att ungdom till och med försöker göra inlägg i politiska frågor, ehuru jag tror, att det vore bättre, att den skaffade sig mera upplysning om hvad frågan gäller. Men nog tror jag, att vi få rabattera en stor procent af den betydelse, som tillmätas dessa demonstrationer. Herr Jansson i Djursåtra frågade, om vi motståndare till majoritetsvalen icke skulle vara tacksamma och känna oss smickrade, ifall det varit vi i stället, som fått mottaga en dylik uppvaktning. Jo, för all del, det tror jag visst. Ty fåfänga äro vi allesamman och jag också. Af fåfänga hafva vi nog fått vår beskärda del. Men jag tror, fränsedt fåfängan, att sedan man låtit ögonblickets intryck dunsta bort, skulle man resonera så här: icke äro dessa demonstranter så mogna, att de kunna uttala sig i denna fråga.

Det sades, att vi ingenting lärt. Vi ha dock lärt åtskilligt under de gångna åren från andra länder. Vi ha sett huru proportionsvalens idé arbetar sig fram stadigt, om ock sakta, och vinner terräng. Då har det svarats oss: ja, den är ju icke tillämpad annat än på ett par ställen, och det är ju bara experiment; man vet ju ingenting reellt. Jag skall då tillåta mig att läsa upp några korta bitar ur en belgisk tidskrift, hvilka handla om proportionsvalen. De äro tagna ur ett bref från en belgier, M. Carton de Wiart, och lyda sålunda: »Ehuru det proportionella valsättet blifvit användt endast sedan år 1899, hafva de val, som ägt rum, så skarpt affärdat motståndarnes kritik, att enligt min mening ingen enda i något parti i dag skulle våga föreslå parlamentet att gå tillbaka från den fullbordade reformen.» Det är andra ord, än som höras i vårt land.

»Tvärtom», heter det vidare, »det existerar en tydlig tendens till förmån för en mera fullständig användning af proportionsval på provins- och kommunvalens område. — Det proportionella valsättet har gjort parlamentet till en trogen afbild af nationen. — Proportionella valsättet har bevarat våra partiens värdighet. Det besparar dem de föga hederliga allianser och kompromisser, hvartill de drifvas af majoritetsval under hot att blifva beröfvade hvarje representation. En af de förnämsta förebråelser, som riktas mot proportionsvalen, är den, att de gynna partiernas sönderfallande i smågrupper. Erfarenheten har svarat på denna förebråelse. Långt ifrån att falla sönder, hafva partierna förstått, att de måste sluta sig tätt tillsammans för att icke förlora en enda af de platser, som den nya ordningen tillförsäkrar dem. Det proportionella valsättet har verkat som ett premium för koncentring».

Tycka nu herrarna, att detta vittnar om någon försumpning? Jag ber att få läsa upp ytterligare några rader: »Under majoritetsregimen voro de fem flamländska provinserna uteslutande representerade af katoliker; de fyra vallonska provinserna däremot hade med några få undantag liberala eller socialistiska deputerade. Denna abnorma situation hotade att, om den förlängdes, skapa en verklig afgrund emellan två grupper af befolkningen, redan förut skilda genom olika språk. Tack vare proportionsvalen ha de katolska minoriteterna i Vallonien och de liberala och socialistiska minoriteterna i Flandern erhållit sin andel i representationen, och från denna synpunkt sedt är den nya regimen märkbart bättre än den gamla. Det proportionella valsättet

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

har för öfrigt haft den fördelen att nästan fullständigt undertrycka allianser mellan valmanskårer. Vi se nu icke mera, såsom fordom, partier, som skilda genom djupgående olikhet i åsikter äro tvungna att välja emellan ett nederlag eller en kompromiss; hvar och en kämpar för sin egen rätt, försvarar sitt program helt och hållet, och denna frihet i handläggssätt är för oss så dyrbar, att det är framför allt för att få njuta däraf, som många socialister anslutit sig till det proportionella valsättet». Detta var hämtadt ur ett bref från M. van der Velde. Så tänker man i det land, där det proportionella valsättet nu i åtskilliga år varit tillämpadt.

Vidare yttrade en talare — jag tror att det var herr Widén — att man borde taga herr Branting på orden, d. v. s. taga Kungl. Maj:ts förslag och binda de krafter, som bjudas. Herr Branting, som yttrade sig efteråt, ville nog på sitt sätt blifva tagen på orden, men jag tror icke, att han ville blifva bunden. Han sade, att ehuru han icke tyckte om det kungl. förslaget, så ville han och hans vänner taga det såsom en afbetalning, ett första steg, men de skulle visst icke upphöra med att arbeta för att nå det mål, som de oförtrutet sträfvade efter, nämligen en allmän rösträtt enligt herr Brantings och hans vänners motion, och det kom sedan ett litet stilla hot i hans anförande, att om Riksdagen nu icke var så beskedlig och gick med på det här förslaget, så skulle afgörandet till sist komma att ligga i arbetarnes hand. Jag kan icke fatta detta på annat vis, än att det väl skulle bli gatans parlament, som skulle öfvertaga vår roll.

I dag har herr Branting roat sig med att skämta med en annan talare, nämligen herr Lindblad, då han talade om huru denne med smekande tonfall försökte beveka herr statsministern till att nu acceptera proportionsvalen och därigenom göra sig väl förtjänt af landets tacksamhet — han skulle på det sättet ju ha löst rösträttsfrågan. Och med lika smekande tonfall talade han själf så vackert om sin stora förvisning, att de svenska arbetarna behöfde man icke frukta, de skulle nog hålla kvar de nationella värdena. Det strider så skärande skarpt mot hvad som talas i Folkets hus; det låter icke på det viset där, och så länge man sjunger i den tonarten i Folkets hus, så har jag litet svårt att tro hvad herr Branting säger här i kammaren.

Han talade vidare om att klasskamp var nödvändig, men den skulle vara öfvergående, den skulle ha hofsamma former — jag förmodar, att det var, i fall vi vore beskedliga och toge det kungl. förslaget. Jag är dock icke så säker på att formerna skulle komma att blifva så hofsamma, om han får råda.

Vidare sjöng han på samma melodi som så många andra talare här gjort, nämligen att det är bara en ringa minoritet af nationen, som vill ha proportionsval. Ja, därom är icke värdt att tvista, men icke tycker jag, att vi, som äro representanter för denna sak här i kammaren, om vi också icke nå upp till halfva antalet, äro så få, att våra valmän därför behöfva betecknas såsom en så ringa minoritet. Jag tänker, att vi utgöra en ganska betydlig del af Sveriges befolkning.

Men sedan herr Branting hade talat så där i »smekande tonfall», som han själf uttryckt sig, så ändrades både rösten och gesterna och hela tonen, och sedan fingo vi höra, att om nu majoritetsvalens an-

hängare gifve vika och toge Påbodaförlaget, så vore detta ingenting annat än en kapitulation inför Första Kammaren. Herr Branting är erfaren och skicklig och en gammal folktalare, och han vet mycket väl, huru han skall lägga sina ord för att uppväcka lidelserna hos sina åhörare. Han vet också, att det finnes knappt något bättre sätt att uppägga Andra Kammarens motstånd än att börja tala om att man kapitulerar för den Första och att den Första vill utöfva herraväldet öfver den Andra. Om nu händelsevis den Första Kammaren tre är å rad har stått fast vid samma beslut, är då detta någonting att klandra? Är Första Kammaren därför en efterblifven kammare? Eller har den dekreterat hvad som skall göras, så att det sedan blott gäller för oss att lyda? Huru är det i verkligheten från början? Jag tänker, att det är Första Kammaren, som böjt sig för de kraf, som ursprungligen framstälts från den Andra angående utvidgande af rösträtten. Första Kammaren böjde sig för det krafvet och gick så långt, att den föreslog införandet af allmän rösträtt. Men är den att klandra, därför att den gick i spetsen för den reformen? Är den att klandra för att den icke ville taga steget alldeles ut i det okända, utan ville bevara någon hänsyn till minoriteternas rätt? Hvad är det nu för en synd, som den har begått? Jo, den har accepterat ett valsätt, som i länder, där det blifvit pröfvadt, har befunnits vara godt och som icke längre torde behöfva vänta på att blifva infördt äfven i andra, stora länder. Det går nog för öfrigt bra att klandra Första Kammaren här. Det är en sport, som här idkas mycket flitigt, men jag undrar, om icke vår nuvarande regering, särskildt herr statsministern, under den gångna riksdagen har känt sig ganska tacksam för att ha en Första Kammare, som icke ställt sig upp emot regeringen, när det gällt verkligen nyttiga kraf för landet, och som lojalt sett bort ifrån att den regering, som nu sitter vid rodret, icke precis kan kallas behaglig för Första Kammaren; den böjde sig lojalt för allt, som var nyttigt för landet, och beviljade, jag vågar nästan säga öfver förväntan, hvad regeringen har begärt — då är Första Kammaren bra att ha, men det glömmar man sedan, när den icke genast vill bifalla hvad liberalerna i denna kammare föreslå. Det sades af någon talare på göteborgsbänken, att Första Kammaren vore en exklusiv minoritetsrepresentation. Jag tänker det är tillräckligt att läsa upp 1 § i riksdagsordningen, som innehåller följande: »Svenska folket representeras af riksdagen, fördelad i två kamrar, den Första och den Andra, hvilka i alla frågor hafva lika behörighet och myndighet.» Hafva vi i denna kammare någon rätt att befälla Första Kammaren, huru den skall rösta? Jag föreställer mig, att så länge vår nuvarande grundlag gäller, så länge denna 1 § i riksdagsordningen gäller, är Första Kammaren berättigad och förpliktad att rösta efter sin öfvertygelse. Om den icke sammanfaller med vår, kan det vara ganska olyckligt och vålla slitningar, men skall man, för det Första Kammaren vågat hafva en egen öfvertygelse och häfda den rätt, grundlagen ger den, få ropa: bort med Första Kammaren, den måste afskaffas, vi måste införa enkammarssystem! Det är oss icke värdigt, icke ens om vi äro socialister, att yttra oss på det sättet.

*Om värrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Samme talare på göteborgsbänken beklagade, att Första Kammaren vägrat gifva landet den frid och ro, som erbjudes i Kungl. Maj:ts förslag. Hvilken frid och ro vi skulle få, har herr Branting upplyst oss om; han sade nämligen, att denna frid och ro kanske skulle blifva relativt större än nu. men att det icke skulle blifva någon ro enligt hans mening, förrän han fått sin vilja igenom. Egendomligt verkar det, att när man talar om att Första Kammaren är en exklusiv minoritetsrepresentation, motsätter man sig på samma gång och förhånar äfven det minsta steg, som ifrån vår sida toges för att göra denna kammare mindre exklusiv. Vi hafva förklarat, att vi gärna gå med på allt, som kan anses rimligt, för att mildra klyftan mellan kamrarna. Men man stöter med hån bort handen, då den räcker. I den motion, som afgifvits af friherre Adelsvärd och mig, förekom ett förslag att ytterligare mildra klyftan mellan kamrarna. Detta förslag har icke alls vunnit gehör, och det har icke alls fallit oss in att hålla på det, knappt att yttra oss om det. Men jag tror dock att äfven det kunde mycket bidraga till att skaffa frid och ro, om icke i landet, så åtminstone i Riksdagen.

Det har talats mycket om det ansvar, som drabbar den ena eller den andra sidan för ett dröjsmål. Vi äro icke okunniga om det ansvaret och äro beredda att taga det. Vi skulle icke våga möta våra valmän och säga dem, att vi fallit undan för krafvet på allmän rösträtt med bibehållande af majoritetsvalen, denna kvarlefva af näf-rätten, om jag så får uttrycka mig. Vi skulle icke våga möta våra valmän med ett erkännande, att vi gifva vika i den delen, vi skulle enligt vår mening icke kunna stå till svars inför landet. Här har sagts af friherre Bonde, att nu ligger en god lösning nära till hands. Däri vill jag gifva honom rätt. En god lösning ligger nära till hands, men icke i den mening han förfäktade, ty därigenom åstadkommes icke alls någon lösning. Men en god lösning ligger nära till hands, om vi antaga det proportionella valsättet, sådant det redan blifvit antaget af Första Kammaren; då är rösträtts-frågan löst så långt som den vid denna riksdag kan lösas. Hans excellens herr statsministern har icke en utan flera gånger betonat behovet af en snar lösning. Det är mig ett nöje att i den delen kunna instämma med honom, i synnerhet när denna lösning också är en, efter min mening, god lösning.

På grund af hvad jag nu anfört, herr talman, skall jag be att få instämma i det yrkande, som förut framställdts af herr Petersson i Påboda, om bifall till herr Blombergs reservation med den ändring, som innefattas i 17 § af herr Peterssons m. fl. motion.

Hans excellens herr statsministern Staaff: Herr talman! Som jag hade tillfälle att åhöra det anförande, som herr Hjärne hade på förmiddagen, skall jag be att med några ord få bemöta ett par sak-anmärkningar, som han gjorde mot Kungl. Maj:ts proposition.

Han framställde såsom en brist i propositionen, om jag fattade honom rätt, att icke valkretsindelningen var fastställd i förslaget till vallag. Efter min uppfattning är detta tvärtom en förtjänst hos Kungl. Maj:ts proposition, ty det är, enligt min åsikt, ett stort fel hos de röst-

rättsförslag, som uti vallagen också upptaga själfva valkretsindelningen. Af en sådan anordning följer ovillkorligen, såvidt jag kan förstå, att båda kamrarna måste blifva ense om en ändring i valkretsindelningen, för att den skall kunna införas. Om kamrarna icke blifva ense om en sådan ändring, kommer ett fullkomligt olidligt tillstånd att fortfara utan möjlighet till ändring, fastän de faktiska förhållandena helt och hållet ändrats. Det system, som vår grundlag nu innehåller, är efter min uppfattning vida öfverlägset, i det att det fastställer vissa regler, som skola af Kungl. Maj:t tillämpas för vissa perioder. Jag vill således säga den ärade talaren, att det icke varit till följd af något fördomsfullt fasthållande af Kungl. Maj:ts prerogativ — såsom han antydde — som den nuvarande anordningen blifvit i regeringsförslaget upprätthållen, utan det är därför, att jag anser denna vida bättre än det andra alternativet

Herr Hjärne angrep regeringens förslag, som han kallade ett oförvarligt hastverk, äfven från den synpunkten, att med förslaget icke följde ett utkast till valkretsindelning, upprättadt på de i förslaget innehållna regler. Jag ber att få upplysa, att orsaken härtill är, att då propositionen aflämnades, funnos icke de senaste folkmängdssiffrorna i bearbetadt och tillgängligt skick. Då de erhållits, blef ett utkast upprättadt och utdeladt bland Riksdagens ledamöter. Jag behöfver icke säga herr Hjärne, att med det system, efter hvilket regeringsförslaget är upprättadt, detta utkast endast har karaktären af ett åskådliggörande exempel, och det kan sålunda, synes det mig, icke anses såsom en brist, att det icke medföljde propositionen.

Herr Hjärne angrep vidare Kungl. Maj:ts proposition, därför att skillnaden mellan stad och land däri icke upphäfts, och däri icke lossats på bostadsbandet. Det är möjligt, att dessa egenskaper äro brister, men alla saker kunna ses från två sidor, och jag hemställer till den ärade talaren, om han icke skulle hafva sett saken från en annan sida, om propositionen upptagit dessa ändringar.

Både herr Hjärne och en annan talare hafva gifvit sig in på reflektioner med anledning af de studentdemonstrationer, som på senaste tiden ägt rum. Herr Hjärne förebrädde mig, bland annat, därför, om jag fattat honom rätt, att jag mottagit studenterna »med hatten i hand». Jag ber med anledning häraf få säga den ärade talaren, att jag tror det aldrig skadar att vara höflig, och att, hvad särskildt ställningen såsom statsminister beträffar, man har skyldighet att ganska ofta vara höflig till och med mot personer, som kanske strängt taget icke kunna göra anspråk på att blifva höfligt bemötta. Så mycket mindre underligt är det, att man är höflig mot personer, som utmärka sig för ett nobelt och i allo mönstergillt uppförande.

Jag har med uppmärksamhet åhört de delar af denna öfverläggning, som jag kunnat öfvervara. Jag skall emellertid icke gå in på ett återgifvande af skälen för och emot majoritetsprincipen och de proportionella valen, men så mycket vill jag säga, att då man såsom den siste ärade talaren betecknar majoritetsprincipen såsom en kvarleva från näfrättens dagar, tror jag att man skjuter så öfver målet, att man mera skadar sin egen sak än den man vill angripa. Det har så mycket från det proportionalistiska lägret talats om proportionalismens

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

rättvisa. Jag förstår så väl denna uppfattning. Den har fäst sig såsom vid en hufvudsak, hvarigenom alla brister skymmas bort, vid denna rättvisans idé, som ligger innesluten i det proportionella uppslaget. Men jag förstår icke, att man kan vara alldeles blind för att det kan finnas en annan uppfattning, som, efter att kanske till en början också hafva varit ganska tagen just af denna rättvisans idé, som ligger i de proportionella valen, likväl vid ett närmare och noggrannare studium funnit, att felen — de praktiska olägenheterna och det bevisligen understundom alldeles missvisande resultatet — utgöra sådana brister i själfva rättvisans idé, att man icke kan försona sig med dem. Man har åberopat utlandets exempel. Det är möjligt, att man på vissa håll i Belgien är nöjd med det proportionella valsättet, jag vet icke, om samma belåtenhet råder på alla håll. Det har emellertid många gånger påpekats, att Belgien är mycket olikt Sverige. Belgien är ett litet land, där valkretsarna, oaktadt de äro lämpade för proportionella val, likväl kunnat betydligt begränsas till omfånget. Men emellertid, det kan ju vara, att man kan åberopa Belgien, det bestrider jag icke. Men hvad jag vägar varna för, det är att åberopa länder, där det proportionella valsättet faktiskt ännu icke kommit till mera än ett mycket förberedande stadium, där det framföres af en del anhängare, skriftställare, publicister och politici utgörande större eller mindre grupper, men icke upptagits på det sätt i den aktuella politikens program, att det genomgått någon verklig skärseid, där äfven motståndarne inlagt alla sina invändningar mot det. Förrän det skett i ett land, förün det proportionella valsättet i ett land har bestått denna skärseid, synes det mig knappast, att det är så synnerligen bevändt med ett sådant lands exempel.

Det är gifvet, och jag har uttalat det i Första Kammaren, att regeringen för sin del icke kan godkänna det af konstitutionsutskottet framlagda förslaget, som inskränker valrätten, höjer valrättsåldern och föreslår ett annat valsätt, än Kungl. Majt gjort. Beträffande detta valsätt vill jag särskildt betona, att det dock vore bra egendomligt, ifall man skulle kunna vilja binda sig vid ett beslut om en grundlagsbestämmelse rörande proportionella val, utan att denna valmetod, som nu bjudes, är på ett grundligt sätt framställd, än mindre ventilerad och diskuterad. Låt oss betänka, att denna valmetod framställts i ett i hög grad fragmentariskt och ofullständigt utkast. Redan i denna form af utkast har det blifvit föremål för ganska väsentliga invändningar. Det kan äfven göras till föremål för åtskilliga spörsmål, som man icke kan få svar på, därför att utkastet är så ofullständigt. Men i hvarje fall, nog är det bra egendomligt, att man skulle utan vidare godtaga konstitutionsutskottets rekommendation af denna valmetod, som i flera väsentliga afseenden icke är fullständigt framlagd.

Efter Första Kammarens i går fattade beslut stå vi nu i samma ställning, som framåtskridandets män i alla länder ofta hafva gjort. Vid en viss punkt sanlar sig de konservativas motstånd till en väldig chock. Men denna chock är endast skenbart ett nederlag för framstegsmännen. Nederlaget är af rent yttre art. Det tillbakavisar och förmår att med makt tillbakavisa den åstundade reformen för ögonblicket, men det väcker i tusenden af hjärnor, som aldrig förr sysslats med

politiska tankar, sådana till lif. Icke på långliga tider har en handling inom vårt folk utförts, som så eggat det politiska tänkandet som Första Kammarens gårdagsbeslut. Och detta tänkande skall, vareu förvissade därom, mina herrar, framkalla en allmänanda af den energiska styrka, att Första Kammaren skall låta sitt motstånd fara.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Man har sagt: regeringen vill en snar rösträttsreform. Förut kunde regeringen, har man vidare sagt, med visst fog säga, att den enda vägen till lösning vore att finna i propositionen. Nu åter skulle den enda vägen vara konstitutionsutskottets förslag. Nej, mina herrar, så står icke saken. För oss, som tagit ansvaret att föra fram rösträttsfrågan i enlighet med de principer, vi införde folket i val häfdat, är regeringsförslaget fortfarande den enda vägen. Att Första Kammaren fattat sitt beslut i annan riktning, ändrar intet i den saken.

Det är en svår och skarp strid, som vi nu stå inför. Men så visst som regeringen vet, att ett slappt uppgifvande af den striden skulle bryta ner det bästa hos vårt folk, så visst hoppas den också att hos trofasta politiska anhängare och vänner finna det stöd, det mod och den offervillighet, som måste till för att föra striden till seger.

Jag vill hoppas, att vi ännu icke behöfva befara ett till det yttersta förbittradt motstånd från Första Kammarens sida. Jag vill också framhålla att den, som uppmärksam genomläser Första Kammarens öfverläggning, nog skall finna vissa tecken, som kunna stödja en sådan förhoppning. Väl syntes blocket stort och gediget. Men det fanns åtminstone en remna i detsamma.

Skulle jag misstaga mig, skulle striden i sina vidare skeden antaga en mera hårdnackad karaktär, än jag håller för sannolikt, då öfvergår den i viss mån till ett annat område än rösträttsfrågans. Den blir då en strid om detta: skall konungamakt med folkmaktt eller konungamakt med herremakt råda i Sveriges rike?

Herr Redelius: Jag vill genast vid början af mitt anförande så klart och tydligt, jag det förmår, tillkännagifva min mening, för att få till protokollet antecknad, att jag är bestämd att gifva min röst till förmån för den allmänna rösträtten men med bibehållande af minoritetens rätt, som ingen bestrider, att den har rättmätig fordran på, och att jag därför kommer att rösta för det förslag, som fått namn efter sin förnämsta förslagsställare, herr Petersson i Påboda. Men jag vill tillika upptaga en hufvudinvändning, som gjorts från våra ärade motståndare här i kammaren, då de kräde en verklig reform, såsom vi nyss hörde i beaktansvärda ord från statsrådsbänken omnämnas.

Den reform, som nu är i fråga, gäller, att alla välfredjade män öfver 24—25 års ålder skulle få rösträtt lika med den, som de nu röstberättigade äga. Detta är reformen, därom äro båda sidorna ense. Men det har likväl sagts mot oss, som hylla den proportionella valmetoden, att vi icke vilja hafva en verklig rösträtt. Hvad är då verklig rösträttsutsträckning? Är det icke det, att de, som nu icke hafva rösträtt, få rösträtt lika obestriddigt och oförbehållsamt som de, hvilka nu hafva rösträtt. Detta är en verklig rösträttsutsträckning? Då tillägger man, att den skall vara effektiv. Och effektiv blir den ju, då de nya rösträttsägarna, som skulle komma till de nuvarande, skulle

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) få makt att utse riksdagsmän i hvarenda valkrets, om de vilja begagna sin rösträtt. Då är väl rösträtten så effektiv som möjligt.

Men det har anmärkts från betydande håll, att proportionsvalen förutsätta en skiljaktighet, en blandning hos valmännen; och det är sant, det är den enda rimliga förutsättningen för en sådan valmetod. Ty äro alla lika svarta eller lika hvita, som någon yttrat, så är metoden betydelselös; om alla äro af en färg och af en mening, kan det icke blifva olika resultat, antingen de välja på ett eller annat sätt. Betydelse har denna valmetod således endast, om de hafva olika meningar, vilja hafva olika personer; och då är det väl ändå rättvist, att de få efter sitt antal inverka på valets utgång.

Så har också yttrats mycket om folkmeningen i landet. Därom har den näst siste talaren anført mycket, som jag därför anser mig icke behöfva upprepa. Men jag har erfarenhet om att det är icke så få röster i landet, både bland dem, som nu äro röstberättigade, och bland dem, som nu icke äro röstberättigade men som skulle blifva det, om förslaget går igenom, — många, säger jag, som uttalat sig till förmån för det proportionella valsättet, då de blifvit upplysta om, hvad det gäller. Men, såsom förut är sagdt, många vilseledande meningar hafva spridit sig därom. Jag har i min hand en del listor från norra och södra Tjusts valkrets, hvilka jag dock icke vill upptaga kammarens tid med att uppläsa, utan endast omnämna; de uttala sig till förmån för det s. k. Påbodaförslaget. Jag vill blott omnämna det. Men ett enda litet exempel tager jag mig friheten att komma med, fastän det är så litet, att det blott är en person och en person i mycket ringa ställning. Han är efter sina egna ord blott en arbetstagare, utan eget hemvist en gång. Det är icke längre sedan, än i dag åtta dagar sedan nere i Gamleby, han talade om att till hans och hans medarbetares öron kommit den förklaringen om proportionsvalen, att dessa skulle innebära, i likhet med hvad redan förut från annat håll omnämnts, att hvar och en röstberättigad skulle få rösta efter sitt fyrktal. När han blef upplyst om att ingen i riksdagen mig veterligt hade en sådan uppfattning om den allmänna rösträtten med proportionella val, utan att den innebär detsamma, som så ofta talats om: »en man, en röst», fann han, att detta valsätt var för honom något nytt. Men då han fick upplysning om det, tyckte han, att det nog var rättvist, och »jag tror», sade han, »att om arbetarne finge veta, dels att den rösträtt, som man vill gifva dem, var denna: en man, en röst, och dels att de skulle hafva befogenhet att i mån af sitt antal utse den riksdagsman de ville, men att hvar och en skulle få samma rätt, äfven minoriteten», så tyckte han det vara rättvist och trodde, att alla skulle ena sig därom. Detsamma fick jag vittnesbörd om vid tre à fyra, icke valmöten, men andra möten i början af detta år i min hemort. Men nog om detta.

Det sades nyss från mycket högt håll, att en snar lösning var önskvärd och äfven möjlig, fastän den talare, jag syftar på, tyckte, att den icke borde ske nu. Mig synes, att det vore önskligt, om den kunde ske nu, och om den möjlighet, som finnes, blef verklighet, så att vi kunde få ro för denna sak. Och om valrättens utsträckning blir ett Riksdagens beslut, låt vara endast som hvilande grundlags-

förändring, och om det skulle kunna bidraga, såsom min vän herr Karlsson i Göteborg sade, till arbetsro i landet, så skulle jag så mycket mera glädja mig däröfver och med så mycket större tillfredsställelse gifva min röst åt det förslag, jag nämnde.

Jag instämmer med herr Hammarskjöld m. fl., hvilka yrkat bifall till herr Peterssons i Påboda förslag.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Sedan jag i går begärde ordet, hafva en hel del uttalanden blifvit gjorda i frågan, och däribland äfven sådana, hvari jag kunnat instämma och hvari den uppfattning af sakfrågan, jag hyser, blifvit uttalad. Jag skall därför icke upptaga kammarens tid med att återupprepa detta, utan hufvudsakligen hålla mig till *en* sida af här föreliggande förslag om proportionella val.

Nästan alla den proportionella valmetodens anhängare hafva framhållit det rättvisa i att en sådan valmetod tillämpas, då därigenom ingen orätt sker, men minoritetens rätt till representation kan bevaras. Det har äfven framhållits af herr Hammarskjöld, att det synes, som om allmän rösträtt med proportionella val ansåges för något sämre än allmän rösträtt med majoritetsval. Jag skall för min del öppet och rent ut säga ifrån till den ärade talare, som nämnde detta, att så verkligen är förhållandet: det är icke samma rösträtt, som bjudes. När dessa, som hylla den proportionella valmetoden, prisa densamma, glömma de alldeles att visa medaljens fränsida, ty äfven denna valmetod har två sidor, och jag tycker att rättvisan bjuder, att man äfven ser, hvilken fränsida den har.

Det har här framhållits det orättfärdiga uti att hälften + 1 af valmännen taga all makt, men hälften - 1 erhålla ingen. Detta är sant, såvidt man ser uteslutande på Andra Kammaren och på valet till densamma, men här hafva vi medaljens fränsida. Efter hvad som här är uttaladt och efter all sannolikhet skulle de små i samhället, de nya valmännen, utgöra majoriteten vid val till Andra Kammaren, men de skulle sakna hvarje inflytande på valen till Första Kammaren. Det har ju också ett par eller tre gånger citerats under debatten, att Första och Andra Kammaren hafva lika behörighet och lika myndighet. Under sådana förhållanden är det ju klart, att de, som nu hafva rösträtt, eller rättare de, som hafva den höga kommunala rösträtten, få välja hela Första Kammaren ensamma och därtill ett visst antal, i förhållande till sin röststyrka, af Andra Kammarens ledamöter. Detta synes mig icke fullt rättvist, och det försök till en omläggning i fråga om valen till Första Kammaren, som gjorts i herr Peterssons i Påboda motion, blir i realiteten betydelselöst. Jag vågar nära nog påstå, att vi icke skulle få mer än ett par frisinna representanter i Första Kammaren, detta beroende af det sätt, hvarpå de korporationer, som välja Första Kammarens ledamöter, blifva sammansatta. De framgå genom val å kommunalstämmor och val till stadsfullmäktige, hvilka val på landsbygden ske efter den femtusengradiga röstskalan och i stad efter den hundragradiga skalan. Ur dessa val framgå elektorer, som i sin mån välja landstingsmän och dessa slutligen riksdagsmän. Det blir således andra-hands-ektorer, och huru man kan med allvar

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) vilja försöka inbilla någon, som har något kännedom om de faktiska förhållandena uti våra kommunalstyrelser, att proportionsval i lands- ting och stadsfullmäktige skulle betyda en förskjutning af de politiska förhållandena i Första Kam- maren, det är för mig ofattbart. Jag kan för min del icke förstå, att någon kan vilja göra ett sådant påstående.

Såsom skäl för de proportionella valen är framhållet exempel från Belgien. Herrarne torde veta lika väl som jag, att deras öfverhus icke intager samma maktställning som vår Första Kam- mare, och där finnas dessutom två folkslag, som tala olika tungomål och hafva hvar sin religion. Det är äfven erinradt om proportionella vals införande i Finland. Där är förhållandet ännu jämmerligare, om jag så får säga, i fråga om nationens enhet, ty där finnas tre olika folkslag med tre olika slags tungomål. Ett enkammarssystem med majoritetsval skulle naturligen icke kunna tillfredsställa medborgarne i detta land, då de hafva så olika intressen, så olika synpunkter och möjligen äfven olika lifsåskådningar. Det förefaller mig därför, att det är naturligt att med enkammarssystemet införa proportionella val där i landet, och ifall herrarne skulle vilja göra något liknande i svenska Riksdagen, tror jag för min del, att arbetarne icke skulle hafva något däremot utan gärna vara med om detsamma. Men nu misstänka arbetarne, att det icke är ärligt menadt med rösträttens utsträckning, då proportionella valen förekomma såsom en garanti mot de nya valmännen, och därmed är äfven talet om att man icke misstror de nya valmännen nedslaget. Om man nu anser sig böra hysa denna misstro, då synes det mig riktigt att säga ifrån att man är rädd för dem i stället för att taga på sig den goda minen och säga, att de äro precis lika bra som vi; vi misstänka dem icke alls, vi älska dem såsom bröder, men på samma gång man anser att de böra omgärdas med skrankor, som de icke skola komma öfver.

Herr Petersson i Påboda anförde i går: Vi vilja endast, att samma antal människor i en minoritetsgrupp skola hafva samma rätt, som samma antal i en majoritetsgrupp. Detta synes ju vackert och riktigt, men om man erinrar sig, såsom jag i början af mitt anförande nämnde, den olika ställningen med afseende på Första Kam- maren och de små inkomsttagarnes betydelselöshet vid val af denna kammars represen- tanter, så tror jag icke, att man med skäl och i sanning kan säga, att man begär endast samma rätt för ett visst antal medborgare i ett parti, hvilket tillhör minoriteten, som man begär för dem, som till- höra ett majoritetsparti.

Det har framhållits såsom ett skäl för att antaga herr Peterssons i Påboda eller utskottets förslag framför regeringens förslag, att social- demokraterna icke komma att stanna vid det resultat, som därigenom vinnes, och följaktligen är det icke skäl att göra denna eftergift, denna gård af rättvisa. Det har nära på begärts garanti för att icke något missnöje i framtiden från detta håll skulle låta höra af sig. Jag vill endast fråga, om någon verkligen kan ifrågasätta, att det missnöje, som hittills varit rådande med bestående förhållanden samt orsaken och verkningarna af detsamma, skola kunna upphöra genom ett bifall till vare sig Kungl. Maj:ts förslag eller herr Peterssons i Påboda förslag, ja, ens genom ett bifall till vår motion.

Det torde vara allmänt bekant, att utöfver dem, som nu en lång följd af år kräft rösträtt till Andra Kammaren, finnes ungefär hälften af Sveriges befolkning utan rösträtt; det är den svenska kvinnan. Och rösträtt för dem är ett kraf, som framställts och som kommer att fullföljas, till dess det blir en verklighet. Huru snart detta kommer att ske, vågar jag naturligtvis icke förutspå, men jag skulle finna det onaturligt, om någon skulle vilja gifva ett löfte, att icke någon agitation för nya kraf och förbättrade samhällsformer skulle äga rum i vårt land äfven efter en lösning af rösträttsfrågan på det sätt, som nu synes någon möjlighet att få till stånd.

Det har sagts, att så som arbetarnes representanter tala här i kammaren — och det syftades därvid närmast på herr Branting, — så talar man icke i Folkets hus. Jag tror, att herr Branting nog skall försvara sig själf bättre, än jag kan göra det, men då jag icke vet, om han begärt ordet, och denna förebräelse riktats mot landets arbetarrepresentanter, ber jag att få säga, att lika litet som något annat parti kan svara för allt hvad detta partis medlemmar göra, lika litet kan vårt parti svara för allt hvad medlemmar inom vårt parti göra och låta. Och ännu mindre kunna vi svara för hvad som uttalas på möten, som hållas på offentliga lokaler, uthyrda utan hänsyn till de ämnen, som där skola afhandlas. Jag beklagar, att jag nödgas uttala, att det resultat, som rösträttsfrågans behandling vid detta års riksdag synes komma att gifva, icke torde komma att skapa en bättre stämning bland arbetarne. Det kommer antagligen i stället att blifva mera svårt för de lugna och besinningsfulla att förmå arbetarne att taga nödig hänsyn till andras berättigade intressen. Jag ber herrarne vara öfvertygade om att det icke är den lättaste uppgiften att stå i något slags ledareställning bland arbetarne, och detta af lätt förklarliga orsaker. Arbetarnes sociala ställning är sådan, att de icke kunna känna så som andra samhällsklasser, hvilka lefva i lyckligare omständigheter. De se den ena gången efter den andra, att de, som stifta lag i vårt land, icke taga nödig och tillräcklig hänsyn till de torftiga, mängen gång alltför eländiga villkor, hvori de lefva. Detta förbittrar deras sinnen. Det gör, att de icke alltid handla och tala så, som de skulle göra, om de med fullt fog kunde känna sig såsom medborgare med medborgarrätt i samhället och med medborgerligt ansvar.

Jag skulle sålunda för min del helst sett, att rösträttsfrågan kunnat lösas vid denna riksdag på ett för tillfället någorlunda tillfredsställande sätt. Detta synes mig dock nu vara omöjligt. Vi måste väl då bereda oss på en fortsatt strid för de åsikter, som vi förfäktat, och koncentrera vår uppmärksamhet på hvad som kan vinnas i framtiden. Men detta arbete blir icke lätt. Jag vill icke gärna missbruka fosterländska ord, därför att jag vet, att en hel del tro, att jag icke menar allvarligt. Men från den nationella samling, som är nödvändig, åtminstone för vårt land, aflägsna vi oss betydligt, då rösträttsfrågan icke nu kan lösas på ett någorlunda tillfredsställande sätt. Lyckligt hade det varit för såväl vårt land som vårt folk, om en lösning hade kunnat ske. Detta tror jag nu icke på, men det oakadt ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och vill därvid uttala den önskan och det hopp, att Riksdagens Andra Kammare må behjerta de

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

nu rösträttslöses kraf på en effektiv och verklig reform af rösträtten samt visa, att den har förtroende för landets medborgare utan hänsyn till den inkomst, de kunna vara i tillfälle att åtnjuta. Om Andra Kammaren med så stor majoritet som möjligt för ut denna mening, är väl anledning hoppas, att rösträttsfrågan en annan gång skall kunna lösas på ett sätt, som kan skapa, icke absolut frid och ro i vårt land, ty detta går icke, men relativ arbetshvila. Detta är nödvändigt, och det tror jag, att Andra Kammaren ännu kan göra, om den vill behjerta de smås kraf och de smås berättigade intressen i denna sak.

Herr vice talmannen: Herr talman! Jag vet alltför väl, att ingen öfvertygar den andre, utan att hvar och en kommer att behålla sin mening, oberoende af hvad som säges för eller emot. Jag har således icke begärt ordet i någon annan afsikt än den att endast något bemöta en del af hvad under öfverläggningen blifvit anfördt.

Får jag då börja med att med några ord svara den siste ärade talaren, så skulle jag vilja fråga honom och alla dem, som hysa samma uppfattning i rösträttsfrågan: Hvad menen I med en tillfredsställande lösning? Här bjudes nu allmän rösträtt vid val till Andra Kammaren och proportionellt valsätt vid utseendet af Första Kammarens ledamöter. Under den första tiden, då man talade om proportionella val till Andra Kammaren, sades det: Jäväl, de proportionella valen kunna vara bra och de äro också rättvisa, men det kan aldrig vara rättvist och bra att tillämpa dem endast för den Andra Kammaren, utan de skola tillämpas äfven för den Första. I dag yttrade vid förmiddagens plenum friherre Bonde: Ja, vi hafva alltid varit emot de proportionella valen, när det varit fråga om att införa dem för den Andra Kammaren; så mycket mera skola vi vara det, när det blir fråga om att tillämpa dem vid valen till båda kamrarna. Dessa båda talesätt stå icke riktigt väl tillsammans. Man vet icke rätt, huru man skall fatta dem och hvilketdera man skall tro på, på det ena eller det andra.

För mig ligger det snarast så till, att jag skulle vilja uppfatta dem så, som tala om att i konstitutionsutskottets förslag icke bjudes dem någon rättvis rösträttsreform, att de icke anse, att tillräcklig rättvisa beredes dem, med mindre de få i egen hand så när hela makten. Hvilket annat svar skulle väl gifvas, om man skulle svara uppriktigt på denna fråga: Hvad är det, som utgör orsaken till det stora motståndet mot accepterandet af ett proportionellt valsätt? Om ni skulle svara uppriktigt på denna fråga, månne svaret kunde blifva mera än ett, nämligen: Det proportionella valsättet gifver oss icke tillräcklig makt. Det innebär, att vi få dela med oss till andra med oss olika tänkande i politiskt afseende. Men begär man nu någonting mera med proportionellt valsätt än endast det, att hvar och en skulle få komma så nära som möjligt till sin rätt? Icke är det meningen, att man med proportionellt valsätt vill frantaga arbetarne något af hvad som är deras rätt, utan man vill tvärtom gifva rätt åt alla, icke allenast åt den ena samhällsklassen, utan äfven åt den andra. Det är det proportionella valsättets stora värde, just detta, att det så långt möjligt är gifver rättvisa åt politiskt olika tänkande uti samhället.

Kan man nu säga detsamma om majoritetsvalen? Jag behöfver icke mycket uppehålla mig härvid. Hvar och en, som vill vara rättvis, måste erkänna, att det aldrig kan vara rätt och aldrig i tidernas tider kan blifva rätt, att en majoritet, som består af några få röster mer än minoriteten, bestämmer icke allenast för sig själf utan äfven för minoriteten. Och detta kallar man för ett rättvist valsätt, under det att det proportionella valsättet skulle innehålla den allra största orättvisa, därför att det, så långt sig göra låter, vill gifva rätt åt alla.

Jag vågar icke taga kammarens tid i anspråk med att analysera några exempel, som under öfverläggningens gång anförts rörande det förment otillfredsställande sätt, på hvilket det proportionella valsättet skulle verka. Men något torde det vara mig tillåtet att säga härom.

Den förste, som under rösträttsdebatten hade ett stort mistroende till det proportionella valsättet, var herr Jansson i Djursåtra. Han gaf oss ett exempel på en valkrets, som skulle välja fyra riksdagsmän. Han hade fem olika partier samt hade konstruerat ihop siffrorna så, att ett af dessa fem partier tillsatte alla riksdagsmännen. Mot ett sådant exempel ber jag för det första att få anmärka, att det väl ytterst sällan skulle inträffa, att partiernas sines emellan olika styrka blefve sådan som herr Jansson framhöll, samt att man vid ett proportionellt val, finge att räkna med fem partier i en valkrets ute på landsbygden, nämligen i västgötabygderna. Den sannolikaste uppdelningen i valgrupper skulle väl snarare vara den, att t. ex. radikaler och socialister slå sig tillsammans och att konservativa och moderata gå tillsammans samt nykterhetsvänner och frireligiösa likaledes sammansluta sig. I stort sedt tror jag, att valgrupperingen kommer att blifva ungefär denna. Men då blir det svårt för herr Jansson att få fram fem valpartier inom en sådan valkrets. Med denna, såsom jag tror mest sannolika, partigruppering blir det visst icke så, att det stora partiet tager alla de fyra representanter, som skulle väljas inom valkretsen, utan då blir i det föreliggande fallet resultatet nog det, att det stora partiet får två och de båda mindre partierna en hvardera. Hvad beträffar herr Palmes exempel, så äro de dels för många och dels för vidlyftiga, för att man nu här skulle kunna gå in i några detaljer beträffande dem. Jag har emellertid funnit, att med herr Palmes exempel kunna valen utfalla på helt annat sätt än han velat göra troligt. Att han kan få sådana resultat, som han nämnde, beror på en oriktig tolkning; om den är gjord med flit eller icke, det tors jag icke yttra mig om.

Här har under denna debatt mycket talats om Första Kammaren, och mycket klander har uttalats mot densamma. Jag hör icke till dem, som alltid tycka sig ha anledning att vara belåtna med Första Kammaren, men jag får säga, att mina inre känslor säga nej, när jag får höra ett sådant klander mot Första Kammaren som det, hvilket i dag blifvit uttaladt inom denna kammare. Hvad har Första Kammaren under senare tider gjort för ondt i denna rösträttsfråga? Första Kam-maren har ju här visat sig tillmötesgående genom att vara med om att utsträcka den politiska rösträtten ända därhän, att det skall blifva allmän rösträtt. Detta gjorde Första Kammaren redan vid lagtima riksdagarna 1904 och 1905. I år har Första Kammaren ställts på ett

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

nytt prof; man frågar Första Kammaren, om den icke anser, att äfven den bör sammansättas på proportionell grund, och då svarar Första Kammaren med ett ja därtill. Huru kan man då tillåta sig att på ett sådant sätt fara ut mot medkammaren, som några af talarne ha gjort här i dag — det må stå för deras räkning, men det bör icke stå oemotsagdt, och jag har för min del velat i detta afseende säga hvad jag nu sagt.

En af talarne i går nämnde bland annat, att jordbruket i vårt land intager ett större rum och att man därför har anledning att förutsätta, att jordbrukarne blifva representerade därefter äfven med majoritetsval. Jag har just yttrat mig om den saken vid en af de två rösträttsdebatter, som vi under de senaste åren förehaft. Jag vill alldeles bestämdt motsäga ett sådant påstående; det är efter min mening alldeles omöjligt för landets jordbrukare att med emmansvalkretsar och majoritetsval kunna erhålla den representation, som rätteligen borde tillkomma dem. Detta är ju helt naturligt omöjligt med den utsträckning af rösträtten, som nu skulle ske, och med den agitation, som bedrives bland arbetarne och dem, som ställa sig på deras sida. Detta sistnämnda parti är ju långt öfvervägande till antalet. Vi behöfva i det fallet endast tänka på att med den utsträckning af rösträtten, som här är föreslagen, skulle det tillkomma två nya valmän till hvar och en af de förutvarande. Jag misstror visst icke dessa nya valmän, men det ligger mycket nära till hands att tro, att de anse, att de bäst tillgodose sina intressen, om de vid val af riksdagsmän i första hand gifva sina röster åt män ur sina egna led.

En annan talare yttrade under gårdagens plenum, att de proportionella valen skulle utmönstra de moderata elementen ur Andra Kammaren, och samme talare anförde vidare, att meningen med den proportionella valmetoden vore den att undanhålla lösningen af rösträttsfrågan. Att man kan komma fram med något sådant som att de proportionella valen skulle utrota de moderata elementen ur Andra Kammaren är mer än hvad jag kan fatta. Tvärtom anser jag, att om det skall vara möjligt att halla kvar några moderata element här, skall det just ske genom ett proportionellt valsätt. Och hvad beträffar den insinuationen, att man håller på de proportionella valen för att undanskjuta rösträttsfrågans lösning, så ber jag att för min del få på det kraftigaste tillbakavisa detta, ty det är icke sant. Vi, som hålla på den proportionella valmetoden, vilja ha rösträttsfrågan löst lika fort som någon af dem, som vilja ha majoritetsval. Men vi kunna icke uppgifva våra åsikter, vi kunna blifva slagna, det få vi taga emot, men vika ifrån våra åsikter det göra vi icke. Och ännu är det icke ådagalagdt, att den proportionella valmetoden är så förkastlig på långt när, som man så ofta hört upprepas såväl inom som utom Riksdagen. Jag tror tvärtom, att det ännu finnes så många nya synpunkter, som kunna göras gällande beträffande det proportionella valsättet, att frågan är den, om icke med tiden den proportionella valmetodens idé kommer att vinna allt mer och mer terräng, då vi nu gå att införa allmän rösträtt.

Det har mot det föreslagna proportionella valsättet vid val till Första Kammaren invändts, att detsamma icke skulle ha den betydelse,

som man har tänkt sig. Man har i det afseendet erinrat om att ännu äro inskränkningarna i den kommunala röstskalan för små, och vidare har man sagt, att det icke är så mycket bevändt med att tillämpa ett proportionellt valsätt i landstingen, emedan där meningarna icke äro så mycket delade i politiska frågor som mera med afseende på personliga hänsyn. Jag har varit landstingsman sedan år 1874 och torde således hafva någon erfarenhet i detta fall, och jag kan på det bestämdaste försäkra, att det har ännu icke förekommit en enda gång, när man icke inom det landsting, som jag tillhör, har vid val till Första Kammaren tagit hänsyn just till kandidaternas åsikter — det har varit den omständigheten och ingen annan, som varit bestämmande för den åtskillnad man gjort på de föreslagna kandidaterna. Vidare vill man påstå, att det proportionella valsättet inverkar icke i nämnvärd grad på Första Kammarens sammansättning, om detta valsätt endast skall tillämpas, när landstingen eller stadsfullmäktige välja. Gentemot detta behöfver man endast peka på de stora minoriteter vid riksdagsmannaval i landstingen, som t. ex. herr Petersson i Påboda framvisade under debatten förliden gårdag. Nej, mina herrar, det går icke att säga, att tillämpningen af en proportionell valmetod vid val till Första Kammaren icke skulle ha någon betydelse — den har tvärtom helt säkert en ganska stor betydelse. Jag vill nu icke säga, att man icke skulle kunna gå längre i tillämpningen af proportionalismens idé vid utseendet af ledamöterna i Första Kammaren. För egen del skulle jag nog kunna taga ännu ett steg. Men det är i alla fall godt — det kan jag icke annat än erkänna — att Första Kammaren gått med på hvad som nu blifvit föreslaget. Inga lagändringar, allra minst grundlagsändringar gå att göra så på en gång, att man i första taget kan ernå allt det, hvartill man slutligen önskar komma. Här är en början och enligt min mening en vacker början, en början på rätta vägen.

Jag skulle helst icke mera vilja bemöta min ärade och aktade vän herr Jansson i Djursåtra, än hvad jag nu redan gjort, men när han i går med patetisk stämma talade om hurusom man icke är rädd för att lämna geväret i hand på den rösträttslöse och fordra af honom, att han, så godt han kan, skall hjälpa till att försvara sitt fosterland, så är man rädd för att räcka honom röstsedeln i hand. Är man rädd för det, frågar jag, när man här bjuder den allmänna rösträtten. Om detta tal hade förts under sådana omständigheter, att man t. ex. fortfarande hållit på det politiska streck som finns eller någon annan betydligare inskränkning, då hade jag förstätt hvad meningen var. Nu däremot förstår jag icke meningen med herr Janssons i Djursåtra argumentation. Enligt min uppfattning är exemplet icke tillämpligt på föreliggande fall, utan liknelsen haltar och måste halta ofantligt mycket, då man ju icke här nekar dem, som man vill sätta geväret i händerna på genom den allmänna värnplikten, politisk rösträtt.

Vi, som hålla på det proportionella valsättet, vilja gå till allmän rösträtt, lika mycket som de personer, hvilka icke önska proportionellt valsätt.

Jag vill icke, och kan måhända icke heller på det sätt jag skulle önska, bemöta hans excellens statsministerns senaste ord i hans nyss här i kammaren hållna anförande. Endast det må det tillåtas mig att

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

säga: att jag för min del icke tror att Första Kammaren, såsom den numera är sammansatt och kommer att sammansättas, gör anspråk på att ensamt tillsammans med Kungl. Maj:t, liksom ej heller Kungl. Maj:t tillsammans blott med Första Kammaren gör anspråk på att få styra Sveriges land och folk. Tvärtom har jag funnit af det samarbete, som ägt rum de båda kamrarna emellan, att Första Kammaren under senare tider har i folkligt afseende allt mer och mer närmat sig Andra Kammaren.

Ja, det kunde ju vara mycket man här skulle vilja säga, men jag anser det vara orätt att upptaga tiden för länge, i synnerhet så sent under debatten. Endast detta ber jag att till sist få anföra, att I, gode herrar, som tron att proportionalismens idé skulle vara ihjälslagen här i landet, om det lyckades att undertrycka densamma denna gång här i kammaren — hvilket det utan tvifvel *denna gång* skall lyckas — I misstagen eder! Proportionalismens idé slås icke ihjäl med det, den skall lefva, och den skall, om än sent, till sist äfven segra.

Jag ber, herr talman, att på grund af hvad jag nu haft tillfälle att yttra få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag med den ändring däri, som innefattas i herr Blombergs m. fl. reservation.

Häri instämde herr *Räf*.

Herr Ekman i Mo gård: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles gifvet, att, så länge som denna debatt har varat, det egentligen icke finns något nytt att anföra beträffande själfva hufvudfrågan; och min egen ståndpunkt i denna fråga har jag redan i går genom att instämma med herr af Callerholm tillkännagifvit. Det är således icke af den anledningen som jag nu anhållit om ordet, utan det är för att få tillfälle att bemöta några af de anföranden, några af de påståenden, som här under denna långa debatt blifvit gjorda ifrån försvararnas för det proportionella valsättet sida.

Det förefaller mig då egendomligt att, såsom den siste ärade talaren gjorde, man fortfarande kan framkomma med spørsmålet: Hvad är orsaken till att man icke vill acceptera det anbud, som han menade nu vore gjordt från Första Kammarens sida? Det har under debattens gång vid upprepade tillfällen gifvits anvisning till oss motståndare mot det proportionella valsättet, att vi borde taga den utsträckta handen, såsom orden fallit sig, och att vi borde gå den lösning till mötes, som har anvisats oss af Första Kammaren. Svaret på frågan, hvarför vi icke anse oss kunna göra detta, ligger dock, synes det mig, bra nära till hands. Det ligger ju däri, att vi ansett, att en lösning af röst-rättsfrågan på det sätt, som accepterats af Första Kammaren, *icke är* någon verklig lösning af själfva frågan. Redan vid ett föregående tillfälle har denna kammare fått uttala sig beträffande det då föreliggande förslaget om tillämpning af proportionellt valsätt rörande endast denna kammare. Vid de val som förrättades förliden höst till Andra Kammaren borde, synes det mig, det blifvit för alla klart, att det proportionella valsättet icke omfattades med någon kärlek af den stora massan af vårt folk.

Man har nu kommit med ett förslag, som man benämmer dubbelproportionalism, och som afser tillämpning af det proportionella val-

sättet äfven till Första Kammaren. Under debatten har det emellertid blifvit ådagalagdt, att vi, som äro motståndare till detta valsätt, icke i detta förslag kunna se någon förbättring, ty det sätt, hvarpå det föreslås att de proportionella valen till Första Kammaren skulle anordnas, nämligen genom val inom landstingen, är ju i sig tillräckligt belysande för att ådagalägga, att detta valsätt icke skulle kunna åstadkomma någon egentlig rubbning i Första Kammarens sammanläggning.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Jag har därför icke kunnat godkänna hvad motionären herr Petersen i Påboda i går yttrade, då han sade, att hans förslag innebär en verklig reform. Icke bevisade det något hvad han där nämnde, att minoriteter existera inom landstingen. Vål veta vi att sådana minoriteter existera, men icke veta vi, att dessa minoriteter representera några liberalare idéer än hvad majoriteten inom landstingen representerar — åtminstone kan detta icke bevisas.

Det har sagts under debatten, att det vore misstro, som gjorde att man icke ville antaga det proportionella valsättet. Ja, mina herrar, är det så underligt, om det har gjort sig ett spår af misstro gällande beträffande detta valsätts verkningar? Är det så underligt, om man icke tror, att det skall komma att verka tillfredsställande, då dess tillämpning föreslås på sådant sätt som nu skett? Är det så underligt, om man blir misstrogen beträffande den rösträttsvänlighet, som gör sig gällande hos detta systems försvarare, då man hör hvad t. ex. friherre Hermelin i går yttrade, när han framdrog liknelsen om de 300 kronorna? Han talade om — jag har här det stenografiska protokollet — huruledes en person som hade 300 kronor erbjöd sig att till andra öfverlämna 200 kronor af dessa, och huruledes det sedermera skulle vara förmätet af dessa andra att komma och yrka äfven på de återstående 100 kronorna. Friherre Hermelin förvandlade i ett senare anförande dessa penningar i annan egendom, på hvilken han menade att de nu maktägande innehade fastebref. Men han glömde, att den egendomen var behäftad med skuld. Friherre Hermelin glömde, att där fanns en fordran på densamma, en fordran från den tid, då det nya härordningsförslaget genomfördes, den tid då löften afgåvos om genomförande af en rösträttsreform. Det är de löftena som alljämt stå ouppfyllda, därför att man icke kunnat enas om *sättet* för den allmänna rösträttens genomförande.

Är det vidare underligt, säger jag, om man fattar en smula misstro, då man som vi i går hörde och som jag i ett annat sammanhang i dag sett bekräftadt i en tidning, att friherre Adelswärd verkligen betraktar det i hans motion framlagda förslaget såsom en författningsrevision! Åtminstone antyder han tydligt i denna tidningsartikel, att det är ett allvarligt steg i den riktningen, hvilket han säger att hvar och en, som genoläst hans motion, tydligt skall finna. Jag har läst motionen, och enligt friherre Adelswärds uppfattning måste det således bero på bristande fattningsförmåga hos mig, då jag icke kunnat finna annat än att hans motion i sak innebär en ytterst liten eftergift åt de ännu rösträttslösa och att hvad han betecknat som en författningsrevision skulle blifva af mycket ringa verkan.

Man har sagt, att i går en stor eftergift gjorts från Första Kam-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

marens sida, och friherre Hermelin har frågat, hvarför man riktar förebråelser mot försvararna af det proportionella valsättet för att de så energiskt fasthålla därvid — hvilket de enligt hans uppgift gjort under en tidrymd af två år och sju månader! — och hvarför man icke nu i stället skulle vilja öfvergå från det andra lägret till accepterande af detta valsätt. I samband härmed anförde friherre Hermelin, att han ansåg, att det liberala partiet växlat åsikter på ett sätt som påminte om en dagsländas lif. Jag undrar, om icke äfven inom det proportionalistiska lägret åsikterna växlat under dessa två år och sju månader och därmed ock de därifrån framlagda förslagen. Jag undrar om icke herrarne själfva anse — såsom det också sagts och såsom jag nyss påpekade — att eftergifterna nu äro större från er sida än hvad de voro första gången, när ni nämnde det proportionella valsättet.

Jag undrar hur man å andra sidan ser, om man icke inser att de växlingar, som man nu förebrår det liberala partiet för, varit afsedda att utgöra eftergifter för att ändtligen få denna fråga löst! Det har visat sig allt tydligare, att eftergifterna icke uppskattats, och att de snarare förhånas. Jag tror därför, att i de ord, som herr statsministern yttrade i Första Kammaren under ett tidigare skede af denna riksdag, nämligen att det sannolikt aldrig skulle erbjudas ett förslag, som vore mera tilltalande för högern än det nu framlagda, att, säger jag, det ligger mycket i de orden. Jag är viss om att det äfven ur denna synpunkt var ett felgrepp, att Första Kammaren i går icke accepterade regeringens förslag. I stället har nu denna Första Kammaré påyrkat, att de liberale skulle acceptera det förslag, som af den kammarén antagits, detta under herrar Hjärnes och Svenssons i Skyllberg jubelrop; och herr Hjärne använde i dag den bild, som hans excellens herr statsministern i går använde i Första Kammaren, nämligen att Andra Kammaren skulle hålla urverket i gång och Första Kammaren skulle se till, hvad klockan var slagen. Men herr Hjärne varnade för att man skulle peta på urverket. Jag beklagar, men jag har den uppfattningen, att Första Kammaren i går icke motsvarade det förtroende, som herr statsministern uttalat, att den icke förstod, hvad klockan var slagen, och att det just var Första Kammaren, som i går petade på urverket. Den gjorde det icke på det sättet, att den förde visarne tillbaka, men så, att den sökte förmå urverket att tills vidare stanna.

Rösträttsfrågan kan icke lösas utan förtroende för dem den närmast berör. Då vi gå att lösa den frågan, må vi ha klart för oss, att detta skall ske icke blott för folket, utan äfven — för att lösningen skall få den verkan, som därmed afses — med folket.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till regeringens förslag.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig, som om den studerande ungdom, hvilken från landets högskolor har hyllat hans excellens herr statsministern, skulle kunnat hafva anledning att känna sig ganska belåten med den vikt och betydelse, som lagts vid dess fredliga tåg. Ty många äro de talare, särskildt från mina motståndares läger, som sysselsatt sig med denna uppvakning och sökt

reducera dess värde. Det förefaller mig, som i deras hjärtan dallrat en sträng af ungdomens entusiasm, som icke på länge låtit höra sig och som de nu söka att med alla medel få att tystna, ehuruval det äfven förefaller mig, som om det ej rätt ville lyckas.

Huru som helst med den saken, så vill jag ej söka bemöta herr Lindblads uppfattning om de uppvaktande studenternas ålder; men då i alla fall han, likaväl som vi andra här, torde vara delvis vald af 21-åringars röster, så vore det väl ej heller orätt för andra 21-åringar att säga sin mening. Men ännu en gång vill jag understryka den insinuation, som en ärad talare på kalmarbänken tillät sig att göra, då han sökte reducera valutan af studenternas hyllning till ett penningvärde af 1 kr. 50 öre. Det är en insinuation, hvars epitet jag icke vill nämna, men hvilket herrarne nog själfva kunna finna; och så högt ställer jag för min enskilda del landets ungdom, att jag beklagar dem, hvilka se desammas ideella sträfvanden från denna krassa synvinkel.

Debatten, herr talman, har länge varit inne på replikernas stadium, och det kan ej falla mig in att söka förlänga den genom att framdraga några saksål för min ståndpunkt; men jag kan ej heller underlåta att framhålla, att då jag första gången läste den motion, som undertecknats af herr Petersson i Påboda m. fl., fann jag den känslan pointeradt framträda, att det är icke nog med att, då de erbjuda den s. k. dubbelproportionalismen, inskränka sig till att landsting och stadsfullmäktige skola välja proportionellt. Det är icke nog härmed, utan man måste, för att tillfredsställa något så när mätliga kraf. tränga litet djupare ned och söka nå urväljarne. Då de bjuda en sänkning af den 5,000-gradiga fyrkskalan till en 1,000-gradig, är det ju i alla fall ganska märkvärdigt, att man af det bevismaterial, som de sammanfört, kan finna, hurusom af Sveriges 2,386 kommuner bortgå till att börja med 1,471, som icke alls beröras af denna sänkning af fyrkskalan. Vidare kvarstå 915, som kunna beröras däraf, och slutligen är det af dessa blott 614, som verkligen beröras af densamma. Detta var år 1892. Om vi då öka procentsiffran från 25 till 30, så skulle vi ungefär få det procenttal kommuner, som i denna stund skulle beröras af denna storartade sänkning af fyrkskalan. Då är ju också det resonemang, som de ärligt nog föra på sid. 18, ganska naturligt: »Härvid bör dock erinras, att i kanske flertalet fall, då begränsningen kommer till användning, däraf ingalunda skulle föranledas någon positiv förändring i maktfördelningen eller valresultaten.» Visserligen komma de sedan och framhålla, att någon ändring torde komma att ske, någon maktförskjutning komma att inträffa i de stora norrländska industridistrikten och i sydligare distrikt, där större fyrktal finnas, men den lilla förhoppningen torde dock praktiskt visa sig fullkomligt värdelös. Och för öfrigt torde man just med afseende på detta tal om frisinnade minoriteter inom landstingen äga rättighet att sätta ett stort frågetecken. Nyss har det gått genom pressen en liten uppgift, som i all sin enkelhet dock är väl värd att här omnämna, nämligen huru valen utfallit i ett landsting i ett af Sveriges mellersta län. Det var en frisinnad ledamot af detta landsting som utslöts; och jag vill här göra den tidningens reflexioner, ur hvilken jag hämtat denna

*Om valrätt en
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

uppgift, till mina egna: »Först uteslutes med lätthet af de höga fyrkaltens innehafvare ur landstingen hvarje man med frisinnad uppfattning. Och sedan väljer man inom de sålunda renodlade korporationerna ledamöter af Första Kammaren — *porportionellt!!* Detta exempel på huru rättvisan komme att »regleras», om högerns motförslag mot regeringspropositionen blefve lag, förtjänar just nu allra största beaktande.»

Sådan är, mina herrar, den rättfärdighetsprincip, som ligger till grund för Påboda-dubbelproportionalismen. Om det tillåtes mig att föra i minnet friherre Hermelins citat af den store Värmlands-skalden, »att framgången sitter i visdomens sköte», och om således han, som önskar framgång åt dubbelproportionalismen, skulle vilja likställa Påbodalinjen med vishetens sköte, så torde det dock ej lyckas honom att likställa den med rättvisans.

Äfven med fara att bli en smula trivial, om jag vågar mig på att använda samma liknelse som min ärade vän herr Ekman använde, kan jag ej underlåta att göra det. I Första Kammaren yttrade hans excellens herr statsministern, att det var den kammarens uppgift att se till, hvad klockan var slagen. Konstitutionsutskottets ärade ordförande ansåg i stället, att det var Första Kammarens uppgift att se till, att klockan gick rätt. Det torde vara ovanligt, herr talman, att en lektor från Gäfve citerar Bellman, men jag kan likväl icke neka mig nöjet att anföra en vers af denne store skald, som, då jag läste referatet af denna debatt, föll mig i tankarna. Det heter nämligen däri: »Gubben är gammal, urverket dras, visaren visar och tiden ilar». Och det torde kunna hända, att vid det försök som Första Kammaren gjort och måhända ännu en gång kommer att göra, nämligen att hålla visaren på utvecklingens ur tillbaka efter sin mening, det visar sig, att Första Kammaren blifvit för gammal.

Utän tvifvel gäller det för oss, som i denna ansvarsfulla stund skola fatta våra beslut, att, huru än voteringen kommer att utfalla, bereda oss på en ytterligare kamp för våra meningar. Det har citerats af en ärad talare, att mot dumheten kämpa gudarne själva förgäfves, men jag tror för min enskilda del, att en enig folkvilja icke skall kämpa förgäfves mot Första Kammaren och dess bundsförvanter i denna. Jag tror, att folket till sist skall segra; och jag vågar uttala den förhoppning, att denna regering skall veta att *med* folket föra rösträttsfrågan fram till seger så snart som möjligt, ty nu gäller det om någonsin *Sveriges väl*.

Herr Johansson i Öija: Då jag i går instämde med herr af Callerholm, tänkte jag ej vidare yttra mig i frågan, men jag har både i går och i dag oupphörligt hört framhållas det rättvisa i det proportionella valsättet. Herr Petersson i Påboda framhöll, att detta förslag innebar den egentliga rättvisan. Jag erinrar då om att vid 1900 års riksdag samlingspartiet hade väckt motion om, att den politiska rösträtten skulle sänkas till likhet med den kommunala. Från högerhåll uppstodo då stora betänkligheter. Det sades då i kammaren, att denna motion var den farligaste af de motioner, som blifvit väckta i denna fråga. Ty detta var, sade man, att öppna porten till den allmänna rösträtten utan garantier. Nej, sade man, är det så, att rösträtten

skall utvidgas, så måste vi hafva garantier, och det kunna vi få i det proportionella valsättet. Jag vill därför, med hänsyn till huru här talats om rättvisa, säga, att från början, då tanken om proportionella val kom upp här i Riksdagen, var det alls icke fråga om rättvisa, utan om garantier. Herr Jansson i Djursåtra och herr Palme hafva tydligt påvisat, huru denna rättvisa gestaltar sig. Vi veta platt intet, om denna märkvärdiga valmetod; blott teoretiska personer hafva räknat ut på papperet, huru det förhåller sig, men huru det kommer att gå i verkligheten, det veta vi alls icke.

Herr Hammarskjöld talade ju något om att nere i Belgien skulle man vara mycket belåten, åtminstone var det en, som skrifvit i den riktningen i en tidning. Men han anförde icke något exempel från Schweiz. Det är några få stater, som infört detta valsystem, men år 1900 förelåg ett förslag, att detta valsätt skulle införas äfven i de andra kantonerna, men med en öfverväldigande majoritet afslogs detta. När det således här talats om att det skulle blifva så bra, så vill jag säga, att vi rakt icke veta, huru det skulle taga sig ut i ett så stort och utsträckt land som vårt. Om vi nu tänka på huru det gestaltat sig, detta system, i Belgien, så må vi komma ihåg, att Belgien icke är så stort som en af våra större provinser. Jag menar, att de som påyrka proportionellt valsätt, de göra det bara för att få garantier. För hvad vill man då hafva garantier? Är det för arbetarne? Nej, svaras det, för dem äro vi icke rädda. Är det för bönderna? Nej, dem vill man skydda. Det har påståtts och påstods under sista valstriden, att de skulle alldeles försvinna ur Riksdagen, ifall enmansvalkretsar infördes. Dem vill man således skydda. Men jag har däremot den uppfattningen, att genom det proportionella valsättet skulle bönderna alltmer försvinna ur denna kammare.

Alltså, när det icke finnes några länder, från hvilka man kan hämta några lärdomar i fråga om huru denna metod i praktiken verkat, kan jag icke förstå, huru man kan yttra sig så bestämdt därom. Huru denna metod i praktiken skall komma att verka, det har man till dato endast uträknat på papperet.

Herr baron Hermelin talade om i går, huruledes en proportionell vind alltmer började på att märkas inom landet. Det kan jag dock icke fatta. Om eljest någonting kan sägas hafva allmänna opinionen för sig, hvilket de senaste valen tydligt visat, så är det regeringens rösträttsförslag. I den valkrets, hvilken jag har äran representera, förekom under 1905 års valrörelse en hel mängd möten, och alla dessa möten förordade en lösning af rösträttsfrågan på sätt regeringen nu föreslagit, utom ett enda, som uttalade sig för de proportionella valen. Jag tror, att, om folket genom allmän omröstning finge uttala sin önskan, skulle det, åtminstone hvad Södermanland beträffar, bli ett försvinnande fåtal, som ville vara med om de proportionella valen. Vi böra väl ändå taga hänsyn till hvad dessa rösträttslösa själfva önska. Jag har vid flera tillfällen talat vid sådana, som icke haft rösträtt, och därvid frågat dem, om de ville ha rösträtt på detta sätt, med en sådan valmetod. Men de ha då svarat: Kunna vi icke få rösträtt utan den krångliga metoden, så vilja vi alls ingen rösträtt hafva. Och om reformen skulle gå igenom på det sättet, att

*Om valrättern
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. vi finge allmän rösträtt med proportionella val, skulle icke någon glädje eller belåtenhet åstadkommas bland dessa personer, som vi nu vilja hjälpa.

(Forts.)

Jag kan icke förstå, hvarför det skall vara så stor fara för oss, vi som äro skyddade af en Första Kammar, hvilken har större makt än något öfverhus i hela världen. Hvarför skulle det vara mera farligt för oss med enmansvalkretsar än för andra länder? Hvarför ser man här så stora faror, som på andra håll ju alls icke förekommit och således icke heller här behöfva förekomma.

Jag tror icke alls på detta, liksom det icke heller gått i uppfyllelse, hvad som år 1865 förespåddes. Då förespåddes ju en hel mängd olyckor, och hade endast fjärdedelen af dessa olyckor, som förespåddes i sammanhang med representationsförslagets antagande, gått i uppfyllelse, skulle väl Sverige nu icke hafva funnits till. Jag tror icke, att dessa olyckor, som man förespår, om allmän rösträtt med enmansvalkretsar infördes, skola gå i uppfyllelse. Folket har ju tydligt gifvit till känna huru de vilja ha det i detta fall.

Då det nu här mycket talats både för och emot detta förslag, så vill jag icke vidare uppehålla kammaren, utan ber fortfarande att få yrka bifall till regeringens förslag.

Herr Persson i Tällberg: I dag har herr Kjellén upptagit till bemötande några ord, som jag citerade den 27 sistlidne februari, då den nu föreliggande kungl. propositionen remitterades till konstitutionsutskottet, nämligen de orden, att arbetarne vore kött af vårt kött. Herr Kjellén betecknade mig såsom blind för alla de politiska företeelser, som framträd i vårt land sedan 1871, då dessa ord första gången fälldes i Riksdagen. Det är, synes det mig, en mycket hård dom öfver en af herr Kjelléns beundrare, som han på detta sätt fällt. Men jag måste erkänna, att jag särskildt i ett afseende ser ganska dåligt, ty rätt som herr Kjellén på våltalighetens sirade vingar sväfvade högt i de ideella idéernas ljusa rymder, kröp han in i en mörk vrå i Mossebo, så att jag såg hvarken hvart professorn eller hans stora idéer togo vägen.

Såsom själf varande bonde och representant för bondeklassen, så borde jag kanske hafva börjat mitt anförande med att uttala ett tack till herr friherre Hermelin för den omsorg, som han ägnade bondeklassen. Men af hans yttranden framgick oförtydligt, att han har en sådan egendomlig uppfattning om bondeklassen och det valsätt, som bäst skulle passa för den, att jag tror det är bäst att vi bönder få föra vår talan själfva.

Friherre Hermelin profeterade bland annat och sade: »Jag tror, att äfven majoritetsvalen skulle tillföra Andra Kammaren en afsevärd högerfraktion, men att denna fraktion ganska snart, till exempel om en 10 å 12 år, skulle utgöras af endast allmog och sedermera så småningom komme att försvinna. Genom att ansluta sig till majoritetsvalen arbetade sålunda bondeståndet på sin egen undergång.» Herr friherre Hermelin förespådde således bönderna politisk död och undergång. Jag är ingen hjärterannsakare och vet således icke, huru herr friherre Hermelin skulle känna det, om hans olycksprofetia skulle gå

i fullbordan, men jag hoppas det bästa om honom såsom jag gör om de andra. Men, då han vill truga på oss bönder ett så krångligt och inveckladt valsysteem, som få af proportionalisterna själfva förstå, då de få se detta valsätt åskådliggjordt med exempel, då gör han oss ingen tjänst. Min bestämda uppfattning är, att om Riksdagen antoge regeringsförslaget, så skulle det nog komma att finnas både bönder och baroner i Andra Kammaren, medan jag icke vill svara för huru det går, om Riksdagen förkastar detta förslag. Herr Svensson i Skyllberg talade också något vackert om bönderna. Men äfven han bjöd oss på ett sådant valsätt och gjorde ett sådant uttalande, att jag tror mig berättigad att säga: »Rösten var Jakobs, men händerna voro Esaus».

Här har talats om att andra element skulle komma att dela makten med oss. Ja, det är just därför en reform enligt mitt förmenande är både nödig och nyttig. Ty det vore blott en gård af rättvisa. Men man hyser fruktan för dessa nya element och famlar efter garantier, och framställer saken så, som om de nu röstberättigade genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle beröfvas sin rösträtt. Det ligger i ett sådant tal ett erkännande däraf, att de proportionella valen egentligen icke innebära någon reform. Enligt mitt åskådningsätt gäller det här endast att gifva full medborgar rätt åt svenska medborgare, hvilka med oss ha samma skyldigheter gentemot fosterlandet. Jag upprepar återigen, att man söker skrämman oss med arbetarne, liksom om de vore fiender, som fallit in i landet. Men, mina herrar, det måste alltid finnas både rika och fattiga ibland oss, det måste finnas både tjänstemän, bönder och arbetare, det måste finnas skilda klasser i vårt land. Men det är icke klasserna och klasskillnaden, som skall uppbära samhället, utan det är svenske män med svensk medborgaranda, som vårt lands utveckling och fosterlandets sanna väl kräfvär.

Här har talats så mycket både för och emot herr Peterssons i Påboda förslag, att jag icke närmare skall inlåta mig på detsamma. Men så mycket vill jag dock säga, att huru ärligt och väl herr Petersson än menat, så har dock Påboda i dessa dagar blifvit en kär tillflyktsort för dem, som vilja göra så litet som möjligt i rösträttsfrågan. och ett räddningshem för dem, som helst såge, att intet gjordes i densamma.

Man har vidare sagt, att när nu Första Kammaren antagit det proportionella valsättet, böra också vi så göra. Detta är ett hårdt tal. Jag står icke här för att taga order från Första Kammaren, utan jag står här för att handla efter min öfvertygelse och för att representera mina valmän. Genom de senaste allmänna valen till Andra Kammarren har landet talat ett tydligt språk och visat, i hvilken riktning reformen bör gå. Låtom oss därför, mina herrar, taga en reform för folket och *med* folket, men icke mot folket.

Herr talman, jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Hörnsten* instämde häruti.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! När vi nu om en stund gå att med den hoprullade sedeln gifva vår röst för de förslag, som hvilat

Om valrätten till Andra Kammarren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

på kammarens bord, gäller det att afgöra, på hvilken ståndpunkt det är klokast att ställa sig. Vi ha egentligen icke mer än två förslag, som vi kunna omfatta, nämligen Kungl. Maj:ts och det af Första Kammaren förliden gårdag antagna förslaget. Det gäller fördenskull, säger jag, att noga öfverväga, hvilket af dessa förslag, som är det bästa. Ty det beslut, som vi nu gå att fatta, det gäller icke allenast för nutiden utan äfven för framtiden.

Hvad nu Kungl. Maj:ts förslag angår, får jag säga, att detta förslag har en brist, som ingen af dem, som uppträdt här i kammaren, såvidt jag hört, har berört. Det är nämligen så enligt detta förslag, att städerna erhållit ett större antal representanter, än hvad landsbygden fått, efter folkmängden räknadt. På städerna skulle, efter hvad excellensen och statsministern själf i statsrådsprotokollet uträknat, egentligen belöpa sig ett representantantal af 53, medan i den kungl. propositionen antalet satts till 65. Detta är enligt mitt förmenande icke någon rättvisa, sådan som man ägt rätt att fordra, att ett förslag från det hållet skulle innehålla. Landsbygden skulle, enligt det kungl. förslaget få 165 representanter, ehuru den enligt folkmängds-siffrorna vore berättigad att erhålla 177 för att ej säga 178; man kan därför med skäl fråga: är sådan delning rätt? Jag kan ej finna att så är.

Herr excellensen och statsministern har såsom skäl, hvarför han föreslagit detta antal representanter för städerna och landsbygden, framhållit, att på landet har det visat sig en tendens till att folkmängden minskas, under det att däremot i städerna visat sig en tendens i motsatt riktning. Så har det varit, säger han, under de senare åren. Det är ju möjligen riktigt, det få vi kanske erkänna. Men det ser nästan ut, som om bladet skulle vända sig därhän, att folkmängden skulle ökas på landsbygden. Vi veta, att det är rätt många arbetare, som från städerna söka sig ut på landet för att få sin egen torfva, ett eget hus, ett eget hem. Denna tanke omfattas icke blott af arbetarne själfva, utan det arbetas äfven här i Riksdagen för att så skall komma att ske. Vi veta tillika, att fabrikanterna numera — åtminstone har man märkt en början därtill — sälja sina fabriksbyggnader och tomter i städerna och sedan uppföra andra fabriker ute på landet, för att de själfva och deras arbetare skola få mera sunda bostäder och kunna förvärfva ett litet jordstycke vid sitt hem och på det sättet göra det trefligt och bra icke endast för fabrikanterna utan äfven för arbetarne. Ett annat skäl är äfven, att genom utflyttning till landet undvika de i någon mån fackföreningsväsendets skadliga tyranni.

Om det nu så är, att folkmängden på detta sätt kommer att ökas lika fort kanske på landet som i städerna, då har det synts mig, att man borde lagstifta icke endast med tanke på nutiden utan äfven med hänsyn till framtiden. Skall man räkna med folkmängden för att få representanter för stad och land, då skall man också se till, att det blir rättvisa i detta hänseende. Så har det synts mig, och jag tror, att det äfven bort synas så för den regering, som sitter vid styret. Man skall icke räkna med antaganden, såsom herr excellensen och statsministern gjort, det tror jag icke är det rätta sättet för att komma

till ett mål, som vi alla vilja nå, nämligen rättvisan. Hvad landsorts-befolkningen har gjort för ondt, då den ej skall få lika representationsrätt som städernas befolkning, förstår jag ej.

Hvad nu angår det förslag, som Första Kammaren i går antog, så är enligt detta allmänna rösträtten förknippad med proportionella val. Jag får bekänna, att jag är ingen beundrare af de proportionella valen. Men det oaktadt, när jag ställes i valet och kvalet om hvilket förslag jag skall gå med på, och då jag vill, att vi skola få denna fråga en gång löst, och det så snart som möjligt, så synes det mig likväl, att hvar och en här i kammaren borde vara besjälad af samma åsikt som jag att få frågan ur tiden och få den löst på ett lyckligt sätt. Jag tror, att det skulle vara lyckligt för vårt folk och vårt land, om vi kunde enas om ett förslag, som är så pass tillmötesgående, att ingen af oss kunnat drömma om att Första Kammaren nu skulle visa ett sådant tillmötesgående. Första Kammaren har genom detta sitt gårdagsbeslut räckt oss handen och sagt: Vill ni nu, så är frågan löst på ett sådant sätt, för hvilket man under två föregående riksdagar uttalat sig i Andra Kammaren. Här ha af de samma ledamöter, som nu icke vilja ha proportionella val på det sätt utskottet föreslagit, förut uttalats, att om vi få proportionella val till såväl Första som Andra Kammaren, vilja vi vara med om ett sådant förslag. Nu ligger det här på bordet, och därinne i den kammaren är det, såsom jag nämnt, redan antaget. Skola vi förkasta detta förslag, skall det, på sätt som här gifvits en antydning om i dag, komma till en strid, om icke på lif och död, så dock en strid, som skall blifva ganska långt gående.

Jag erinrar mig så långt tillbaka som 1887. Då var det också en strid i och utom Riksdagen, en strid, som icke var bättre än hvad denna måhända skall blifva. Och den pågick i flera år, och det var den obehagligaste strid, som jag under mitt lif varit med om. Den gick icke endast in hos folket, i valkretsarne, utan äfven in i familjerna. Och det var mycket, mycket obehagligt. Skola vi måhända få en sådan strid äfven nu? Jag vill icke förmoda eller tro, att den regering, som nu sitter vid styret, skall våga taga ett sådant steg. För om så sker, blifver det steget helt säkert ödesdigert.

Sedan jag nu yttrat detta och med hänsyn till denna sena timme, skall jag icke begagna ordet längre utan sluta med att yrka bifall till det af herr Petersson i Påboda under öfverläggningen gjorda yrkandet.

Med herr Sjö förenade sig herrar *Andersson* i Pettersborg och *Olsson* i Blädinge.

Herr Jonsson i Lycksele: Herr talman, mina herrar! Blott några ord. Skälen för och emot regeringens förslag och herr Peterssons i Påboda förslag äro så väl framlagda å ömse sidor, att jag icke skall ytterligare upptaga kammarens tid med att ingå på någon kritik öfver dessa förslag, utan jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva min ställning till frågan i dess nuvarande läge.

För mig äro de stora frågor, som det varit så mycket tal om under denna riksdag, nationell samling och rösträttsfrågans snara

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.

(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

lösning, de bestämmande. Med nationell samling förstår jag ett närmande och tillmötesgående mot hvarandra olika partier emellan: höger mot vänster, konservativa mot radikala och Första Kammaren mot den Andra. Första Kammaren har ju härvidlag sagt sitt ord. Och jag tror, att, om vi skola vara rättvisa, vi måste erkänna, att den har gjort icke så ringa uppoffring för att tillmötesgå Andra Kammarens kraf. I dag är det Andra Kammaren, som har afgörandet i sin hand. I dag är det Andra Kammaren, som skall visa, om den verkligen vill frågans snara lösning eller om denna fråga fortfarande skall få stå såsom ett partimotiv.

Sådan den proportionella valmetoden under 1904 och 1905 års riksdagar framlades, har jag varit och är fortfarande en absolut motståndare därtill, på grund af de däri föreslagna stora valkretsarna och med det ytterst tillkrånglade valsätt, som då ifrågasattes. Och jag har alltid hoppats och trott, att rösträttsfrågan skulle kunna lösas på majoritetsprincipens grund och enmansvalkretsar, och jag har under denna riksdag lifligt önskat, att regeringens förslag kunnat af Riksdagen bifallas. Men nu, när Första Kammaren afslagit detsamma, då återstår för oss icke något annat än herr Peterssons i Påboda förslag, såvida vi vilja ha frågan löst denna Riksdag. Detta förslag, ehuru proportionellt, är dock så mycket förenkladt mot det förut framlagda förslaget, att jag tror, att äfven vi i Lapplands glest befolkade bygder kunna tillämpa detsamma. Och då man här under debatten icke kunnat framlägga något skäl, som öfvertygat mig om att detta valsätt icke är rättfärdigt, så vill jag härmed uttala, att hvad på mig ankommer, skall icke rösträttsfrågan falla denna riksdag. Jag sätter *fosterlandets väl* och *rösträttsfrågans snara lösning* högre än alla partiintressen. Och jag hvarken vill eller kan bära ansvaret för ett ytterligare uppskof.

Herr Gustafsson i Mjölby: När man från radikalt håll i rättvisans namn ropar på en snar lösning af rösträttsfrågan, men på samma gång gör allt för att söka förhindra införandet af ett valsätt, som skulle medföra rättvisa åt alla, rättvisa åt majoriteten och rättvisa åt minoriteten, då kan man med fog fråga: Är detta rätt? Att nu antaga regeringens förslag vore ju endast detsamma, såsom en ärad talare på kalmarbänken i går framhöll, som att man för en kort tid gjorde ett uppehåll vid en öfvergångsstation på vägen till det stora socialdemokratiska lägret. Man har därmed, menar jag, tagit ett starkt språng fram emot den strid, som i så fall måhända ytterst väntar oss: en strid emellan socialismen och antisocialismen. Det torde då vara välbetänkt, mina herrar, att redan nu draga konsekvenserna af detta och se den fara, som hotar oss, i ansiktet och vidtaga sådana åtgärder, som äro ägnade att minst möjligt utsätta vårt fosterland för alltför svåra och våldsamma rubbningar. Måtte därför en hvar af oss på ett rätt sätt känna det stora ansvar, som på oss hvilat, då vi i afton gå att afgifva vår röst i denna så viktiga fråga.

Hvad nu särskildt angår min ställning till frågan, så vidhåller jag min gamla ståndpunkt beträffande Andra Kammaren, en ståndpunkt, som häfdar allmän rösträtt, men på samma gång skyddar minoritetens rätt. Jag kommer således att rösta mot regeringens förslag. Om

något skall kunna bidraga till att främja den sociala friden, så synes mig det vara just de proportionella valen, hvilkas princip ju af alla erkännes hvila på fullt rättfärdig grund. Det kan ju dock nu icke längre talas om, att rösträttsfrågan kan lösas på basis af allmän rösträtt i förening med proportionella val *enbart* till Andra Kammaren; man måste också genomföra proportionalitetsprincipen vid val till Första Kammaren. Men har man uppsatt detta på sitt program, då har man också intagit en ställning, på samma gång så folklig, så bred och så stark, att jag vågar påstå, att den ställningen är ointaglig, den bör slutligen medföra seger i vårt land för de proportionella valen.

Första Kammaren har nu talat. Det är alltså Andra Kammaren, som nu har att fatta beslut, antingen genom att fatta den genom själföfvervinnelse och själfuppföring utaf Första Kammaren så lojalt utsträckta handen, eller också att på ett föraktfullt sätt visa den tillbaka. Hvem af herrarne vill vara med om att icke söka bereda denna fråga sin lösning? Nu beror det ju helt och hållet på oss, om rösträttsfrågan skall preliminärt lösas vid denna riksdag eller icke. Finns det något allvar hos dem, som förut framför allt hållit på en *snar* lösning, så gifves det ju nu ett gynnsamt tillfälle att härvidlag visa detta i handling. Min bestämda uppfattning är sålunda, med hänsyn dels till rättvisans kraf, dels också till den nuvarande politiska situationen, att dubbelproportionalismen är det samlingsord, som vi hafva att lyssna till. Jag tror således, mina herrar, på slutlig seger för de proportionella valen, ty jag tror fortfarande på svenska folkets starka rättskänsla.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till det af herr Petersson i Påboda gjorde yrkandet.

Herr Bengtsson i Bjärnalt: Herr talman, mina herrar! Det har talats om svenska folket och de proportionella valen. Ja, man må säga hvad man säga vill därom, att det svenska folket genom de nya valen skulle uttalat, att det icke vill veta af de proportionella valen, *jag* tror icke att så är förhållandet. Tvärtom är jag alldeles viss om att det stora flertalet af dem, som gifvit sina röster däremot, alls icke veta hvad proportionalismen är för någonting. De hafva till och med blifvit hindrade att veta det genom tidningar och talare, som i stället för att utreda saken bara lagt an på att skrämra folket. Att tro, att vi skulle få ro och lugn genom att nu antaga regeringens förslag, det är förvisso en stor villfarelse. En tillfällig afmattningsvare väl att vänta, men detta är något helt annat än en verklig ro. Ro kunna vi hoppas att vinna, när vi få en reform, som är rättvis, men icke förr, ty först då hafva vi en säker position att stå på. Rundtom i landet har det hållits möten och antagits resolutioner, och många sådana hafva blifvit mig tillsända. Jag skall därför, herr talman, be att få uppläsa en eller två af dem — jag har nio stycken sådana — jag har här en resolution, som lyder sålunda: »Valmän inom Eldsberga församling, samlade förr öfverläggning i rösträttsfrågan, uttala såsom sin öfvertygelse, att landets välgång bäst betryggas, enighet och samhällsfrid bäst värnas, om rättvisa sker mot alla klasser af medborgare. Mötet vädjar därför till Riksdagen att afslå regeringens rösträttsförslag och antaga en lag, som gifver allmän rösträtt

Om valrätten till Andra Kammaren. m. m. (Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaran m. m. (Forts.)

men genom ett proportionellt valsätt garanterar, att hvar och en erhåller det inflytande på Riksdagens sammansättning, som honom med rätta tillkommer.»

Jag skall be att få taga mig friheten läsa upp en till: »Valmän inom Torups församling, samlade för öfverläggning i rösträttsfrågan den 29 april 1906, uttala såsom sin öfvertygelse, att landets välgång bäst tryggas, enighet och samhällsfrid bäst värnas, om rättvisa sker mot alla klasser af medborgare. Mötet vädjar därför till Riksdagen att afslå regeringens rösträttsförslag och antaga en lag, som gifver allmän rösträtt men genom ett proportionellt valsätt garanterar, att hvar och en erhåller det inflytande på Riksdagens sammansättning, som honom med rätta tillkommer.»

Jag har nio stycken sådana mig tillsända, de äro i hufvudsak närpå lika, nämligen i det, att folket önskar proportionellt valsätt och afslag på regeringens förslag. Det visar hvad folket i allmänhet vill på landet, när det fått klart för sig hvad det gäller. Här har varit möten, där ända till 350 personer varit församlade, och alla hafva med en mun yrkat, att man skulle antaga ett förslag, som gifver rättvisa åt folket, och ett sådant förslag anse de böra vara proportionalistiskt. Jag för min del hyser den stora öfvertygelsen, att något rättvisare förslag än det proportionalistiska icke kan komma. Skola vi släppa fram en ny väljaremassa, så äro vi också nödsakade att taga en ny valmetod, en valmetod, som gifver alla rätt, ty det är hvad som fordras. Då jag är öfvertygad om att det proportionella valsättet är det enda riktiga och det, som kan bäst behövas för att trygga den allmänhet, som bör tryggas genom en riksförsamling och däri få säte och stämma, så skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag med den ändring, som finnes angifven i herr Blombergs m. fl. reservation.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman, mina herrar! Som jag i går icke kom att framställa något yrkande, skall jag nu, när debatten håller på att afslutas, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, jag upptagit i min reservation beträffande § 15 i riksdagsordningen. Jag får således yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring däri, som jag upptagit i min reservation, som finnes fogad vid utskottets betänkande.

Herr Petersson i Påboda: Herr talman, mina herrar! Det kan icke falla mig in att gå igenom och söka besvara alla de anmärkingar och allt det, som för öfrigt sagts mot den s. k. Påbodamotionen; det skulle föra mig orimligt mycket för långt, i synnerhet när tiden nu är så långt framskriden. Men det var särskildt ett yttrande, som alldeles nyss fälldes här i kammaren och som jag anser mig icke kunna lämna alldeles obesvaradt. Det var nämligen herr Daniel Persson i Tällberg, som på sitt vanliga sätt, lätt och — man kan ju säga det — med en viss elegans rörde sig med sina många mer eller mindre lyckade godtköpskvickheter. I religiösa urkunder och den moderna terminologien sökte han liknelser och bilder för att nå sina syften. Jag skall icke alls täfva med honom i det fallet. Men när

han påstod, att det förslag, som han betecknade med Påbodaförslaget, icke innebar någon reform, utan, som han yttrade, utgjorde en tillflyktsort för dem, som ville så litet som möjligt och ett räddningshem för dem, som ingenting ville, då påstår jag, att herr Daniel Persson i Tällberg icke talade det, som var öfverensstämmande med verkliga och sanna förhållandet. Man kunde väl också hafva rätt att af herr Daniel Persson fordra, att han, innan han här i kammaren slungar ut ett sådant påstående, åtminstone hade bekvämat sig till att se efter, hvad som stod i förslaget, icke minst § 17 riksdagsordningen, sådan den är angifven i förslaget. Han borde, innan han kom fram med sina påståenden, hafva visat, huru många flera medborgare i Sveriges land han ville gifva medborgarrätt. Jag vill icke vidare sysselsätta mig med den saken, jag skall endast påpeka att jag tror, att de bönder i Dalom, om hvilka han talar, icke skola känna sig vidare smickrade öfver det antagandet att de icke skulle förstå ett valsätt med proportionell valmetod; jag tror, att deras intelligens och deras kunskapsmått räcker vida högre än till att förstå ett sådant valsätt.

Jag skall vidare be att få säga några ord med anledning af hans excellens herr statsministerns yttrande, och särskildt den allra sista delen af detsamma. Hans excellens bådade strid, och åter strid, framhållande att den väg, som han nu hade föreslagit, enligt hans mening var den enda riktiga och från hvilken han och hans politiska anhängare icke kunde vika. Han sade, att striden skulle fortsättas. Skulle motståndet icke snarligen upphöra, skulle det gestalta sig till en strid — för så vidt jag fattade hans ord rätt — om huruvida konungamakt med herremakt eller konungamakt med folkmakt skulle råda i Sveriges land. Nej, ers excellens, enligt min tro gäller icke den striden folkmakt och herremakt. Striden skall i stället rikta sin udd, icke mot herremakten, som, om man nu kan vidare tala om en sådan här i landet, nog har möjlighet att, för så vidt den representerar kapitalet, göra sig gällande. Nej, striden skall rikta sin udd mot den svenska medelklassen, denna medelklass, som här i landet städe stått såsom ett värn för friheten och reagerat mot förtryck och öfvervåld, från hvilket håll detta än kommit. Det är mot denna medelklass som striden skall riktas.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga för att tillkännagifva, att jag står på samma ståndpunkt i år som i fjol, och att jag icke kunnat sluta mig till dem, som gilla det proportionella valsättet. Det är med tillfredsställelse, som jag har läst den motion, som ligger till grund för utskottets förslag, och som jag äfven åhört debatten under dessa båda dagar. Det är med tillfredsställelse, jag hört, att fjolårets förslag icke nu kan accepteras, utan att detsamma till och med i någon mån klandrats. De som i likhet med mig ha fått uppbära klander för sin ståndpunkt i fjol och sitt då gjorda uttalande, för dem är det naturligt, att detta klander skall kännas förmildradt, då man får höra förkastelsesdomen uttalas öfver fjolårets förslag från dem, som då lika ifrigt försvarade detsamma.

Nu kan man säga, att det förslag till proportionellt valsätt, som nu föreligger, är förenkladt, valsättet är förenkladt och valkretsarne

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

äro förminskade, emot hvad förhållandet var enligt fjolårets förslag. Men jag för min del kan icke inse, att detta förslag utgör någon förbättring emot fjolårets förslag. Att valkretsarne äro mindre är visserligen en sanning. Men om jag utgår från de förhållanden, som skulle råda i det län, jag tillhör, så finner jag, att detta län skulle bestå af 3 valkretsar, och den valkrets, som jag skulle komma att tillhöra, skulle komma att innefatta närmare 3 af de nuvarande valkretsarne jämte 3 städer och en folkrik köping. Och om det finnes 3 folkrika städer och en folkrik köping inom en valkrets, så är det väl alldeles naturligt, att dessa, om proportionellt valsätt där tillämpades, skulle komma att — efter mitt sätt att bedöma och räkna — tillsätta brorslotten af riksdagsmännen. Om åter i denna valkrets tillämpades enmansvalsystemet i enlighet med det förslag, som nu är framlagdt, och enligt hvilket landsbygdens representanter skulle växa till antalet, och den valkrets, jag nu representerar — efter hvad folkmängden utgör — skulle komma att delas i två, så skulle — därom är jag alldeles viss — äfven med den utsträckning af rösträtten, som är föreslagen, åtminstone den ena valkretsen komma att till Riksdagen sända en person, som representerade jordbruksintresset. Hur det kunde komma att ställa sig inom den andra valkretsen, inom hvilken Tidaholms köping ligger, därom vågar jag icke uttala mig. Det är möjligt och kanske sannolikt, att denna valkrets skulle komma att representeras af en arbetarekandidat. Går man sedan öfver till de två andra valkretsarne, kan man vara viss om, att äfven den ena af dem kommer att skicka ett ombud, som representerar landtmannaintressen — äfven med den utsträckning af rösträtten, som skulle komma att äga rum enligt det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Enligt det proportionella valsystemet med sin valkretsindelning skulle man, såsom jag redan nämnt, få 3 städer och en köping inom valkretsen, och då är det helt naturligt, att städerna skulle tillgodose sig med mer än 1 representant. Och jag antager, att äfven Tidaholm skulle få 1 representant. Det är icke något ondt däri, och jag vill visst icke klandra det — hvem som då än blefve representant för dessa samhällen. Jag endast utgår från, att man icke genom detta proportionella valsätt får flere riksdagsmän för landet och jordbruksintresset. Och alldeles naturligt är, att representanterna icke kunde bli så jämnt utplanterade inom hvarje valkrets, som nu är fallet, utan det blefve kanske så, att riksdagsmännen komme att tagas från den ena delen af valkretsen. Jag för min del är öfvertygad om, att det icke blefve med tillfredsställelse, som man i en stor valkrets skulle se alla sina representanter bosatta i ett hörn af den stora valkretsen. Jag anser således, att man icke behöfver frukta så mycket för, att icke medelklassen, d. v. s. allmogeklassen och jordbruksintresset, skulle bli tillgodosedda lika väl genom val i enmansvalkretsar som genom proportionellt valsätt.

Jag stödde i fjol mitt uttalande på den statistik, som ligger till grund för den förra rösträttsutredningen. Och i denna statistik finner man, att de som hafva till lefnadsuppgift jordbruk, äro öfvervägande till flertalet. Nu har man i år kommit och i motionen påvisat, att detta säkra stöd skulle hafva undanryckts. Och jag får erkänna, att jag i fjol icke läst kommentarierna till statistiken så noga, som i

motionen nu angifves. Men jag undrar i alla fall, om stödet verkligen är undanryckt. När jag läser motionen, så finner jag, att man där vänder sig mot dem, som använt statistiken så, som de gjort. På sid. 275 i utskottets betänkande står beträffande denna sak: »Under rösträttsfrågans föregående behandling har man sökt förtaga majoritetssystemets allmänna rösträtt dess karaktär af att vara en klasslag till befordrande af en enda samhällsklass' öfvervalde i Andra Kammaren. Bland argument, som dävid anförts, har äfven fått tjänstgöra det statistiska sammandrag öfver yrkesgrupperingarna, som från statistiska centralbyråns redogörelse angående valrätt till Riksdagens Andra Kammare år 1900 inflöt i motiveringen till Kungl. Maj:ts rösträttsproposition till 1904 års Riksdag. Inför dessa siffror borde, menade man, talet om att majoriteten inom den blifvande valmanskären komme att utgöras af en enda samhällsklass tystna. Ser man emellertid dessa siffror i belysning af de kommentarier, som statistiska centralbyrån lämnar till ofvanberörda statistiska sammandrag, kommer man till ett annat resultat», d. v. s. det resultat, som jag kom till, och de slutsatser, som jag drog i fjol, skulle icke hafva stöd eller grund för sig. »Under grupperna 'Gods- och hemmansägare' samt 'Arrendatorer' dölja sig ej mindre än öfver 60,000 hemmavarande söner och mågar samt öfriga manliga familjemedlemmar, ehuru väl ett mycket stort antal af dessa torde vara i dagakarlens, bruks- eller industriarbetarens ställning. Som arbetsgifvare — 'Fabriks- och handtverksidkare' — figurera inemot 50,000 fabriks- och handtverkeriarbetare förutom hela antalet handverkare, som äro sina egna arbetare. I den 'borgerliga' gruppen 'F. d. yrkesutöfvare' finner man en underlig blandning af f. d. manskap, fattighjon, lösdrivvare, fångar m. m.» Nu är det naturligt, att om man räknar bort från jordbruksintressen så mycket som 60,000 personer — dessa söner och mågar, som skulle hafva öfvergått till och befunna sig i dagakarlens ställning —, skola siffrorna bli mindre. Men jag vill tolka det, som här är skrifvet, som ett ytterligare stöd för min åsikt. Man kan väl omöjligen betrakta de söner och mågar, som det här talas om, såsom »förlorade söner» och »förlorade män». Det är icke möjligt. När dessa söner och dessa mågar från allmogehemmen icke kunna hafva arbete och lefvebröd i det tarfliga hemmet, utan gifva sig ut och söka sitt bröd på annat håll, men stå fortfarande mantalsskrifna eller kyrkoskrifna i sitt föräldrahem, så är det naturligt, att de icke förlora kärleken till och aktningen för sina hemmavarande föräldrar eller sin broder, som kanske fått taga det tarfliga hemmet i besittning. Jag för min del kan aldrig tro annat än, att dessa personer skola hafva samma intressen och åskådningssätt, fastän de begifvit sig ut från hemmet och sökt sig föda och arbete på annat håll. Och jag är viss äfven därom, att de kunna draga med sig några af sina kamrater, så att summan därigenom blir större. Jag lever åtminstone i den förhoppningen. Och hvilken son är det väl som lämnar hemmet? Den mindre hemmansägaren, som har en skara söner, icke skickar han väl ut den mindre begåfvade sonen att försörja sig på egen hand, utan han skickar väl den intelligentaste, den som har lättast för att taga sig fram, då han icke har hemmet till stöd för att där tjäna sitt bröd. Och det är väl den, som fruktar att lämna

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

hemmet och gifva sig ut, det är väl den, som stannar hemma, den som icke har förutsättningar att taga sig fram på egen hand. Men icke kan man väl räkna ifrån dessa som gifva sig ut och påstå, att de få andra åskådningar, därför att de icke få rum i det trånge hemmet. Jag lefver i den öfvertygelsen, att icke förminskas detta antal därigenom och icke försämras således ställningen därför. Och vidare får jag säga det, att »lösdrifvare» och »fångar» räknar jag icke med. Jag har velat säga detta för att i någon mån kunna visa, att ställningen icke blifvit försämrad genom i motionen afgifna sifferreduktion, utan tvärtom förstärkt.

När man nu ifrån landtmannahället och konservativt håll icke har så många kamrater med den åskådningen, som jag har, är det klart, att man söker efter auktoriteter att stödja sig på, ty man kan frukta i fråga om, huruvida ens öfvertygelse är den rätta. Då skulle jag väl kunna nämna insiktsfulla män i denna kammare. Men jag skall icke åberopa dem, utan jag skall angifva sådana, som hafva lämnat det politiska riksdagsarbetet. Jag tager då en man, som jag huser djup aktning för, och som äfven varit min kamrat här i Riksdagen, Ola Andersson i Burlöf, och som jag tror, att många andra landtmän skänka sin högaktning — något som de helt visst göra, om de erinra sig honom och hans insats i det politiska lifvet. Han har påstått vid ett möte, som nyligen hölls i Malmö, att — såvida tidningarna ha angifvit rätt — man icke bör hålla på proportionella val, utan på enmansvalkretsar. Jag tycker, att detta är ett ofantligt godt stöd, att denne man gjort ett sådant uttalande, som sammanfaller med ens egen åskådning. Jag skall välja en annan politiker, som är en af själva upphofsmännen i vårt land till de proportionella valen, nämligen herr Ivar Månsson i Trää, och den auktoriteten lär väl åtminstone icke kunna jäfvas af dem, som omfatta proportionalismen. Så vidt tidningsreferaten äro riktiga, yttrade herr Månsson på ett möte i Malmö det som framgår af följande referat: »Därefter höll domänintendenten Ivar Månsson ett föredrag om proportionsvalen. Han lämnade en redogörelse för proportionsvalskommitténs arbete och frågans utveckling under de senare åren. Han ansåg Påbodaförslaget innebära en *försämring af kommitténs förslag*. Han önskade proportionella val äfven till Första Kammaren, men äfven denna reform borde bli en verklig reform, och proportionsvalen borde tillämpas bland urväljarne. Han talade äfven för kvinnans rösträtt och önskade framgång åt konstitutionsutskottets skrifvelse härom...»

Således anser herr Ivar Månsson, att detta förslag icke bör upphöjas till lag. Han, som är den förnämste ifrågan för den proportionella valmetoden, klandrar det förslag, som innefattar utskottets hemställan.

Då det finnes sådana auktoriteter, som uttala sig på sådant sätt, har jag säkra stöd för att icke lämna min röst för detta förslag.

Det har så mycket talats om dessa deputationer, som rest upp till Stockholm för att framhålla sina önskemål för hans excellens herr statsministern, nämligen studentdeputationerna, och när jag läste referatet öfver anförandena i Första Kammaren i går och därvid fann en lärare, som kanhända underskrifvit många betyg på, att studenter

vore mogna, mogenhetsbetyg, uttala sig för att höja det åldersstreck, som blifvit föreslaget, alldenstund det visat sig vara behöfligt, därför att studenterna äro för unga att begripa frågan, tycker jag det om-döme, som ligger däri, att dessa, som hafva mogenhetsbetyg på fickan, icke skulle vara mogna, gå väl långt. Gent emot denne lärare skall jag då tillåta mig uppställa en akademilärare, som flera år varit ledamot af denna kammare och ledamot af konstitutionsutskottet. Det är väl icke längre sedan, än att de flesta erinra sig, hurusom han, under den tid han satt i konstitutionsutskottet, afgaf en ganska utförlig reservation om graderad röstskala af innehåll, bland annat, att de nytillkomna valmännen, däribland bönderna, skulle erhålla en röst, *men studenterna två*, d. v. s. högre rösträtt för bildning och skol-kunskaper. Jag undrar, huruvida icke akademilärare är en lika god auktoritet som elementarlärare.

Beträffande nu enkelheten i det förslag, som nu ligger uti konstitutionsutskottets, framhöll herr Hammarskjöld gent emot herr Olsson i Fläsbro, att valmetoden vore så enkel, att han rent af förundrade sig öfver herr Olssons uttalande, och det skulle kunna gå att räkna ut detta med siffror så väl, att något tvifvel icke kunde finnas om metodens enkla tillämpning. Jag vill nu icke försvara det exempel, som herr Jansson i Djursåtra anförde, ty det är blott ett antagande, att det skulle kunna gå så, att en majoritet segrade öfver hela linjen, ehuru denna majoritet var ganska liten. Men i alla fall skulle man med betydligt förändrade siffror kunna visa, att en ännu större grupp kan få blifva utanför. I § 52 af det förslag till vallag, som skulle åtfölja grundlagsändringen, föreskrifves först, huru sammanräkning af rösterna skall ske, d. v. s. de räknas upp så många gånger, som kandidater äro att utse och att vid första uppräknigen enhvar af kandidaterna, som är upptagen å godkänd röstsedel, erhåller en röst, samt att vid andra sammanräkningen, ifall redan vid första uppräknigen en blifvit vald, hvarje kandidat som finnes å samma lista erhåller en half o. s. v. Därefter föreskrifves i mom. 4: »Är å röstsedel ett eller flera namn understrukna, skall hänsyn tagas till icke understruket namn *först* sedan alla de, hvilkas namn understrukits, förklarats valda».

Nu säger herr Hammarskjöld: Äro bönderna så dumma, att de icke begripa detta, få de skylla sig själfva. Och det är nog sant, det får man visst göra. Men jag skall i alla fall be att få taga ett exempel från den valkrets, som herr Hammarskjöld själf tillhör. Det lär vara Kalmar läns mellersta valkrets, innefattande Tunaläns härad, Äspelands och Handbörds samt Norra Möre och Stranda domsagor äfvensom städerna Kalmar och Oskarshamn. I denna valkrets skulle nu väljas fyra riksdagsmän. Nu är det naturligt, att på valsedeln upptagas fyra namn, och att man kommer öfverens om fyra kandidater inom dessa områden för denna gemensamma valsedel. Inom det område, där herr Hammarskjöld är bosatt, är det väl klart, att, som han är mest känd, hans namn på listan *understrykes*. På annat område är det lika klart, att ett annat namn på den gemensamma valsedeln ligger valmännen närmare om hjärtat, och att de följaktligen där *stryka under* detta namn. Och så lär det väl komma att ske inom alla de fyra olika områdena. Då ha väl också dessa valsedlar förlorat tre

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

fjärdedelar af sitt värde. Och det undras mig, ifall icke på det sättet ett ofantligt stort antal röster komma att reduceras i så väsentlig grad, att den allra största minoritet skulle kunna gå miste om sin kandidat. När sådan valmetod ligger till grund för den föreslagna grundlagsändringen, som, antagen till grundlag, skall efterleivas, är det ju naturligt, att man icke kan understödja ett sådant förslag, helst om man är principiell motståndare mot det proportionella valsättet.

Man bör ju, såvidt möjligt är, icke inblanda Första Kammaren i sina debatter och, såvidt jag kan minnas rätt, har jag aldrig tillåtit mig att om denna kammare yttra ett enda nedsättande ord. Herr Lindblad har emellertid uppläst ett referat ur tidningarna, och äfven jag ber att få citera en kort mening, uttalad af samme ledamot af Första Kammaren vid gårdagsdebatten, som slutade så, som herr Lindblad uppläste. Men jag skall yttra mig något om hvad denne man vidare yttrade. Han har tillhört denna kammare ganska många år och haft ett ofantligt stort anseende här, hvilket han jämväl förtjänade. Men när man läser referatet öfver hans tal i Första Kammaren, känner man sig något nedslagen, åtminstone läser jag det med denna känsla. Ty man träffas ju därpå då man ej är proportionalist. Jag skall använda samma referat, från hvilket herr Lindblad hämtade sin antydan: »Talaren riktade, efter att ha sökt utveckla proportionsvalens företräde framför majoritetsvalen, till statsministern den frågan, om det ej denna gång vore de s. k. konservativa och moderata, som vore de 'seende', och de liberala, som vore de 'blinda'; och herr Olof Jonsson hemställde därefter, hvad herr Lindblad citerat.» I en annan tidning står det något utförligare om hans anförande: »Talaren slöt med att framhålla, att de proportionella valens företräden framför majoritetsvalen näppeligen af någon kunde bestridas, icke ens af de liberala. Med denna utgångspunkt urgerade talaren den tankegången, att det är proportionalisterna, som äro framtidens män, hvilka representera den seende delen af samhället, under det att de liberala och radikala äro likställda med den blinda konservatismen.»

Nu är det naturligt, att jag vill varken räkna mig till de liberala eller radikala utan tror mig vara mycket konservativt anlagd, men i denna valrättsfråga ställer jag mig på samma ståndpunkt som de förstnämnde och träffas då äfven af det hårda omdömet. Då denne man, för hvilken man fått så stor aktning, hvilken åtnjuter det största förtroende, som Riksdagen har att skänka, och som anses hafva klar blick, uttalar sig på detta sätt, kan man antaga, att det finnes platser i lifvet, där man blir skumögd.

Herr talman, jag kommer icke heller i år att skänka min röst åt konstitutionsutskottets förslag.

Herr Höjer: Herr talman! Med anledning af herr Peterssons i Påboda sista yttrande vill jag i korthet förklara, att ehuru jag icke vill i allt göra herr Perssons i Tällberg ord till mina egna, så ber jag att få uttala min anslutning till hvad han yttrade om det s. k. Påbodaförslaget. Jag kan liksom han icke finna annat än, att detta förslag är behäftadt med, ifrån proportionalistisk synpunkt sedt, högst väsentliga brister.

För det första bjuder det s. k. Påbodaförslaget på en valmetod, som icke är i detalj utarbetad och hvars praktiska värde just i dessa dagar i högsta grad är satt i fråga.

För det andra inför det s. k. Påbodaförslaget det proportionella valsättet, hvad Första Kammaren beträffar, icke till grundväljarne utan endast och allenast inom landstingen och stadsfullmäktige. Hvad våra landsting beträffar, äro de bildade genom elektorsval enligt nu gällande röstskala och äro således i det hela homogent konservativa. Om man inom dessa landsting väljer proportionaliter eller anställer majoritetsval, är det därför alldeles egalt. Resultatet blir i alla fall i det stora hela detsamma.

Slutligen lider det s. k. Påbodaförslaget utaf en betänkelig brist med afseende på valkretsindelningen. Ifrån proportionell synpunkt sedt, är det bättre, ju större valkretsarne äro, och ju flere representanter där väljas, emedan i detta fall de olika meningsnyanserna hafva större tillfälle att blifva representerade. Ju mindre valkretsarne och ju färre således representanterna äro, bortfaller i mer eller mindre mån dessa fördelar med det proportionella valsättet. Många, som ha starka sympatier för detta valsystem, ha själfva förklarat, att där det väljes blott inom s. k. tremansvalkretsar, kan det med hänsyn till resultatet icke just vara af så mycken vikt, om valen där anställas proportionaliter eller genom majoritetsval.

Till sist ber jag att få säga några ord med anledning utaf hvad min ärade vän, herr Hjärne, yttrade på förmiddagen. Jag hör med det allra största nöje, ofta med beundran, hvad denne min ärade vän har att förtälja, när han tar plats, myndig och bred, som han är, i Andra Kammarens talarstol. Jag beundrade honom äfven i förmiddags, men hvad jag då beundrade var mindre hans skäl än den fenomenala styrkan af hans lungor. Herr Hjärne är, som alla veta, en paradoxernas man. Och under hans föredrag under förmiddagen gick han, synes mig, ifrån den ena paradoxen till den andra. Ibland de paradoxer, med hvilka han framkom, var det en hemställan, ställd till liberala samlingspartiet, förmodar jag, att vi skulle »kasta bort våra åsikter bakom oss», och att vi i känslan af stundens betydelse skulle söka genast lösa rösträttsfrågan på det sättet, att vi skulle falla våra motståndare i famnen och sluta fred på proportionalistisk grund. Hvad herr Hjärne då behagade glömma, det var, att vi medlemmar af samlingspartiet allesammans äro valda på plattformen af majoritetsval och valda därför, att vi själfva äro principiella motståndare till proportionsvalen. Hvad ifrågasätter nu herr Hjärne? Jo, herr Hjärne ifrågasätter, att vi skola i själfva verket svika våra valmän och svika våra egna åsikter, och detta handlingssätt vågar herr Hjärne kalla för att »handla svenskt». Jag för min del anser, att det skulle vara att handla mindre hederligt.

Nu fråga måhända mina högt ärade motståndare: ja, men om ej det liberala samlingspartiet vill gifva vika i denna högst viktiga fråga, fordrar det då, att vi skola gifva vika och lämna våra åsikter bakom oss? Nej, mina herrar, ingalunda. Hvad jag tänker, det är att på samma gång som vi uti vår privata umgängelse äro de allra bästa vänner och visa obetingad aktning för hvarandras åsikter, vi här på

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) den palamentariska arenan föra ett »krig på knifven» just med afseende på denna fråga, till dess att den dag kommer — och jag hoppas och tror, att den skall komma ganska snart — då vi alla ställas än en gång inför våra valmän, och dessa få tillfälle att döma emellan oss.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf. Herr talman, mina herrar! Under alla de år jag har tillhört denna kammare — och det är ej så få, mina herrar, det är betydligt mer än hälften af den tid, som den nuvarande riksdagsordningen existerat — har jag vid alla de tillfällen, då det varit fråga om en sänkning af den politiska röstskalan, ärligt ställt mig på deras sida, som önskat en dylik sänkning. Jag står på den ståndpunkten än i dag. Jag vill ärligt vara med om en sänkning lika långt som regeringen föreslår. Jag vågar påstå, att det ej skulle kunna uppsökas någon skillnad mellan regeringsförslaget och det af oss väckta förslaget i fråga om valrätt med undantag af ett års höjning af valåldern. Vi hafva hållit på förslaget från förra året i afseende på valåldern. Hur är det i detta fall med en del af samlingspartiet? Jag vill ej klandra någon, ty de hafva kunnat ändra mening, men hur många förslag hafva ej legat framme, som kunnat blifva antagna, om de velat? Men då hafva de velat ha ett annat förslag. Jag tror, att om vi skola få rösträttsfrågan löst, få vi ej alltför långt hålla på våra enskilda meningar, utan vi få söka gå andras meningar till mötes. Därför kommer jag att rösta på det af herr Petersson i Påboda framlagda förslaget. Det har enligt min mening under dessa dagar icke framlagts — och jag tror ej heller, att det kunnat framläggas några väsentliga skäl mot det förslaget. Det har blifvit af de flesta talare betecknad som det i det stora hela rättvisaste förslaget, och jag tror, att det är en förtjänst i förslaget, att det vill gifva rättvisa åt alla. Det har gjorts ett par anmärkningar särskildt i fråga om valsättet. Af herr Palme, då han nämde, att detta förslag liknade en karta öfver Stockholm, som hänger uti klubben. Tittar man — som orden föllo — på denna karta, så ser man gatorna. Tittar man däremot på en världskarta, så ser Stockholm där ut som en svart fläck. Det är riktigt, men jag tror, att man kan utsträcka bilden något längre, om man säger, att man vill taga hela landet till en valkrets. Det är naturligtvis det rätta uttrycket för proportionalismen, ty på det sättet skulle folkmeningen blifva tydligt uttryckt. Därigenom är det, som man säge Stockholm i fågelperspektiv. Tar man de proportionella valen, då blir det mera inskränkt, då liknar det den karta, som hänger i klubben. Men taga vi majoritetsvalen, då kan det blifva den svarta fläcken på världskartan, som herr Palme talade om. Det kan nog hända, att det kan bli en enda färg på hela kartan.

Här uppdragas också vissa paradoxer, som skulle kunna inträffa med de proportionella valen. Ja, vill man uppdraga paradoxer, kan man göra det ändå mera med majoritetsvalen. Då kan man säga, att 28 % af Sveriges valberättigade medborgare skulle kunna vid majoritetsvalen bestämma öfver mer än hälften af valmännen till denna kammare. Matematiskt kan det bevisas, men det kommer aldrig att inträffa. Så är det också med de exempel, som anförts vid de proportionella valen.

Man kan matematiskt bevisa, att det kan gå på det och det sättet, men det inträffar ej. Jag tror därför, att det ej är så farligt med dem, som det sagts. Några egentliga anmärkningar hafva ej heller gjorts.

En väsentlig anmärkning har dock blifvit framställd emot förslaget i afseende på valen till Första Kammaren. Det har sagts, att det är en skenreform och icke någon verklig sådan, då landstingen skola välja. Mina herrar, det är ej sanning. Det är ingen skenreform. Enligt det förslag, som vi framställt, skulle rätten att välja elektorer till landstingen på landet blifva densamma som den kommunala rösträtten är i städerna. Hur har det gestaltat sig i städerna? I Stockholms stadsfullmäktige sitter herr Palme, som är så väsentligt röd. Där sitta vidare åtskilliga andra herrar, som kanske gå ändå längre åt det hållet. I Malmö stadsfullmäktige sitta tre ledamöter af denna kammare, nämligen herr Darin, herr August Nilsson och herr Nils Persson, och dessa måste vara radikala tillräckligt. Det är med den röstskalan, som vi föreslagit. Vilja då herrarne påstå, att det ej skulle bli en reform i det fallet? Det är ett faktum, mina herrar, det kan ej heller jäfvas med några siffror, äfven om herr Palme säger, att det ej är mer än 7 % på landsbygden, som skulle kunna deltaga i valen.

Nej, mina herrar, om detta förslag är jag öfvertygad, att det skulle blifva omfattadt med mycket stor välvilja, i fall folket i bygderna blefve upplyst om själfva valsättet. Jag hoppas och tror också på förslagets genombrott. Det är nog ledsamt, att vi ej skola kunna få ett rösträttsförslag i år, därest nu icke Andra Kammaren vill antaga det förslag, som är antaget af Första Kammaren, och man kan säga om Första Kammaren hvad man vill, men man kan ej säga, att den i detta fall ej gjort en ganska väsentlig eftergift åt den Andra för att få ett resultat i rösträttsfrågan. Det kan ju hända, att det blir strid. Jag beklagar emellertid, om striden skall upptagas från regeringsbänken på det sätt, som här yttrats af herr statsministern. Att regeringen vill hålla på sin ståndpunkt, däremot ha vi ingenting. Vi ha förut haft regeringar, som ställt sig öfver partierna. Nu hafva vi fått en partiregering, men jag hoppas dock, att konungamakten fortfarande skall stå öfver partierna och icke dragas ned bland partierna, såsom herr statsministern tycks vilja göra.

Jag ber att få yrka bifall till herr Peterssons i Påboda motion.

Herr Magnusson i Salsta: Jag har begärt ordet för att få an-teknadt till protokollet, att jag ärnar afgifva min röst för den af herr Blomberg i Första Kammaren afgifna reservationen till konstitutionsutskottets förslag. Och jag gör detta så mycket hellre, som jag blifvit vald på programmet: proportionellt valsätt.

Herr Kjellén: Jag vill förbigå de personliga utfall, som riktats mot mig under denna debatt, och jag skall blott be att få understryka ett yttrande, som därunder har blifvit fälldt. Yttrandet har fällts af den socialdemokratiska fraktionens ledare och innehöll, att våra svenska arbetare hafva sina rötter i sitt eget land, så att man icke må befara,

*Om valrätter
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaran m. m.
(Forts.)

att klasskampen hos oss skall antaga vilda och brutala former. Jag ber att få understryka dessa ord för att därmed i någon mån förmildra intrycket af det våldsamma utfall, hvarmed denne talare slutade sitt anförande, och jag gör det icke heller utan anledning i afseende å hans excellens herr statsministerns uppträdande nyss.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Herr Andersson i Nöbbelöf sade, att genom den reducering af fyrkskalan, som motionärerna föreslagit, skulle valrätten till landstingen på landsbygden blifva den samma som den för närvarande är i städerna. Detta är, så vidt jag kan förstå, endast en half sanning, ty enligt motionärernas egen uppgift skulle denna reform endast beröra 38 % af samtliga landskommuner. Det är sålunda endast något mer än en tredjedel af landskommunerna, som skulle beröras af reduceringen. Men därtill kommer ju, att den endast högst obetydligt komme att orsaka förändring i nu bestående förhållanden i en hel del kommuner.

I alla de kommuner, som icke öfverstiga 10,000 fyrkar med hela sitt röstetal, eger reduceringen rum redan nu enligt kommunallagarne på det sättet, att ingen får rösta för mer än högst en tiondedel af kommunens hela röstetal. Sålunda: i alla de kommuner, som hafva under 10,000 fyrkar, verkar reduceringen sådan den föreslagits ej alls, och i de, som ligga strax öfver 10,000, verkar den högst obetydligt.

Därtill komme ju, att när landstingsmän utses, så är det flera kommuner gemensamt, som förrätta detta val. Det är ej så, att hvarje kommun utser sina landstingsmän, utan endast sina landstingsmannaelektorer, som sedan gemensamt med elektorerna från andra kommuner välja landstingsmän. Då 38 kommuner på 100 välja elektorer med reducerad fyrkskala, så välja ju i alla fall de 62 öfriga kommunerna på hvarje hundratal utan reducering. Då är det ej svårt att räkna ut, att dessa 38 % komme att ligga under vid de tillfällen, då landstingsmännen utses. Sålunda komme landstingen i alla fall äfven med denna reducering att förbli desamma som förut. Jag kan i detta fall såsom exempel anförä den valkrets, som jag själf representerar. I denna valkrets, som kan hända inom sig rymmer det största antalet industriarbetare som någon landsvalkrets i hela riket och som vid de politiska valen kan uppställa 800 à 900 sådana valmän mot omkring 150 andra, förmå dessa industriarbetare, när det gäller val af landstingsmän, likväl icke att göra sig hörda. När landstingsmän skolas utses, så hafva arbetarnes samfölda försök hittills att få en landstingsman efter deras sinne vald, så utfallit, att den högsta siffra, de kunnat uppvisa vid valet, är fyra af tolf röster. Det är det sätt, hvarpå småfolket och arbetarne kunna få talan i landstinget, och det är det sätt, hvarpå de sedan kunna öfva inflytande på Första Kammarans sammansättning. Sålunda kan man ju utan öfverdrift säga, att denna reducering af fyrkskalan och detta förslag till proportionellt valsätt till Första Kammaran är en falsk etikett på proportionella val. I landstingen finnes ingen minoritet, och det fordras minoritet för att det proportionella valsättet skall hafva någon betydelse. Själfva idén proportionella val afser ju att tillvarataga minoritetens rätt. Men där ingen minoritet finns, kan dess rätt icke tillvaratagas; det behöfves icke. Jag har hört

talas om ett landsting, där det fanns en minoritet, bestående af en frihandlare, då i öfrigt alla voro protektionister. Men huru denne ende skulle kunna öfva inflytande i detta landsting, när det gäller att välja representanter till Första Kammaren, det har jag svårt att tänka mig. Detta om detta.

Till slut vill jag säga, att situationen i närvarande stund i mycket hög grad påminner om den situation, som förefanns år 1902. Då hade de rösträttsvänliga här i landet lyckats komma därhän, att de förenat sig om ett moderat förslag, som förelåg moget och färdigt, det s. k. kommunalstrecket. Då stodo Riksdagens båda kamrar inför ett afgörande, men så kom i sista stund ett förslag, framburet i denna kammare af representanten för Onsjö härad i samförstånd med en mäktig ledamot af Första Kammaren. Det blef då det krokben, på hvilket den då mogna rösträttsreformen blef kullvräkt. Det är många i närvarande stund, som med ledsnad och saknad se tillbaka på den tiden och beklaga, att de då icke togo den reform, som bjöds af reformvännerna här i landet. Ett af de många bevisen härför är den motion, som konstitutionsutskottet haft att behandla, väckt i Första Kammaren af herr Sjöcrona, däri han ännu en gång föreslagit en sådan lösning.

När detta kraf fördes fram af reformvännerna i landet, då skulle reformvännerna distanseras af representanten för Onsjö härad och biskop Billing på det sätt, att de bjödo allmän rösträtt, men med garantier. Då kastades landet in i nya rösträttsstrider. År 1904 fattade Andra Kammaren ett nytt positivt beslut i rösträttsfrågan, ungefär på samma grunder som Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag innebär. Det fattades här — det var herr Olssons i Fläsbro förslag — med 116 röster mot 109. Då biföll Första Kammaren förslaget om enkelproportionalism. Nu har denna ståndpunkt öfvergifvits af proportionalisterna, och nu har framkommit ett nytt förslag. Men hvad innebär egentligen denna nyhet? Jag har i förra delen af mitt anförande visat, att det är ungefär samma förslag endast med ny etikett: »dubbelproportionalism». Men i själfva verket är det samma förslag; därom torde väl alla vara ense.

På grund af motioner, framburna af enskilda motionärer, har konstitutionsutskottet nu vågat sig på att lägga fram ett i många delar vidtomfattande nytt förslag till grundlagstext. Bara detta manar ju till, att man bör mottaga detsamma med en viss försiktighet. Inom konstitutionsutskottet har den ena svagheten efter den andra visat sig i föreliggande förslag, och den ena svagheten efter den andra har afhjälpts ända in i sista stunden under den tid, konstitutionsutskottet haft att handlägga dessa förslag. Ja, det gick så fort t. o. m. med detta förslags behandling, att det fanns anmärkingar mot vallagen, som allmänt erkändes vara befogade, men som afvisades med påståendet, att det gick icke an att fördröja betänkandets affämmande till kamrarna utan man finge öfverlämna till Kungl. Maj:tt att draga försorg om dessa bristers afhjälpande. Så t. ex. fanns icke något tillfredsställande förslag, på hvilket sätt suppleanter vid val till Andra Kammaren skulle besätta ledigblifna platser. Det är icke så, att minoritetspartiet, om det mister ordinarie representant, utan vidare skall få besätta den lediga platsen, utan det får den, som står i tur, och

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

det kan vara en af majoritetspartiets kandidater, som besätter den platsen, och så blir minoriteten utan representant. Å andra sidan kan det hända, att majoriteten i en tremansvalkrets mister en representant af de två, under det att minoriteten under den återstående delen af perioden blir representerad af två representanter och majoriteten endast af en. Detta är endast en detalj af de många, som man kan draga fram som bevis för på hvilka lösa boliner man kommit fram med förslaget, något som synes mig vara i strid med den försiktighet, som bör göra sig gällande i det grundlagsvårdande utskottet. När det i fjol förelåg förslag om proportionella val till utskotten, så erbjödo sig personer att utarbeta och lägga fram ett förslag till Riksdagen i ämnet. Men konstitutionsutskottet sade: vi kunna icke lita på att det blir på tillfredsställande sätt ordnad, vi måste skriva till Kungl. Maj:t. Och då gällde det endast en så enkel sak. Men här, när det gäller att dana om formerna för Första Kammarens sammansättning, här vågar sig konstitutionsutskottet på att skriva nya grundlagsbestämmelser. Det förefaller mig nästan för mycket.

Såvidt jag kan bedöma, så innebär konstitutionsutskottets förslag eller den modifikation däraf, som framstälts af herr Petersson i Påboda, icke någon lösning af rösträttsfrågan utan endast ett uppskof af lösningen för minst 3 år längre än eljest skulle varit nödvändigt. Ty det går dock icke att lösa rösträttsfrågan i strid mot alla reformvänner och frisinnade element uti landet på sådant sätt. Det första villkoret för att rösträttsfrågan skall anses vara löst är väl, att den åtminstone i någon mån tillfredsställer dem, för hvilka den är afsedd att blifva till gagn. Men huru är det i detta fall? Huru är det med opinionen rundt om i landet? Jo, det är ju så, att alla med en mun säga, att denna reform godkänna vi icke; och ni kunna vara förvissade, att, äfven om Andra Kammaran nu fattar beslut i denna riktning, så är icke missnöjet därmed upphördt. Om vi se på statistiken, resultatet af de senaste valen, så skola vi finna, att reformvännerna i landet marschera upp med taktfasta steg, och nästa nyval kommer utan tvifvel att tillföra Andra Kammaran ett betydande större antal reformvänliga element, än som finnes i närvarande stund, och delvis också betydligt mera klara sådana, än som för närvarande finnas här. På de senaste perioderna har valmanskåren ökat till öfver 500,000; alltså från något öfver 8 % till öfver 10 % på denna jämförelsevis korta tid. Huru kunna herrarne då tänka sig, att en tillbakagång skulle vara möjlig efter nyval på ett sådant sätt, att ett förslag om dubbelproportionalism, som möjligen kan pressas igenom här i afton, skulle blifva bestående och stadfast af de nyvalda riksdagsmännen tre år här-efter? För mig är detta fullständigt ofattbart. Jag kan därför icke förstå, hvarför herrarne kunna vilja försöka att på detta sätt pressa igenom en reform. Ty det måste ju för hvar och en, som vill se något framom den tid, i hvilken vi för närvarande befinna oss, stå klart, att detta förslag då måste sopas bort och en ny grund läggas för reformen, om denna fråga slutligen skall genomföras till en lycklig lösning. Men kan det gagna landet att på detta sätt kastas in i nya strider? Jag öfverlämnar åt hvar och en af herrarne själfva att be-

döma den saken. Jag för min del tror, att det skulle vara till den största skada och olycka för vårt land.

Det är ett i sanning moderat förslag, som bjudes af regeringen och reformvännerna i Andra Kammaren. Och ni må vara tacksamma och glada, att socialdemokraterna på ett så lojalt sätt böjt sig för detta förslag, som sannerligen icke fullt tillfredsställer, i stort sedt, de valkorporationer, som de stöda sina mandat på. Men för att få frågan löst, för att äntligen en gång komma från ord till handling i detta afseende, och för att i praktiken omsätta talet om nationell samling, så har jag böjt mig, och många med mig, som velat gå längre.

Herr talman, jag anhåller därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Persson i Malmö: Herr talman! Herr Andersson i Västra Näbbelöf anförde såsom bevis för att denna reform med proportionella val efter herr Peterssons i Påboda motion vore effektiv, att af Malmö stadsfullmäktige tre representanter sutto här i Riksdagens Andra Kammar. Det är alldeles riktigt, att så är förhållandet; och af dessa representanter äro två socialdemokrater. Jag anser mig emellertid böra upplysa därom, att stadsfullmäktiges antal är 54 och de riksdagsmän, som Malmö stad väljer till Första Kammar, äro två. Det är därför ganska lätt att räkna ut, huruvida det från frisinnadt håll är utsikt att få in någon representant i Första Kammar genom antagandet af den äsyftade proportionella valmetoden.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Ja, jag hör, att herrarne ropa på proposition, men jag skall dock be att få yttra ett par ord. Herr Hans Andersson i Nöbbelöf sade, att han hoppades att Kungl. Maj:ts regering icke skulle nedlåta sig eller neddraga sig till att blifva en partiregering. Men herrarne torde erinra sig — och herr Hans Andersson med — att båda statsmakterna, såväl regeringen som Riksdagen, äro eniga om, att rösträttsfrågan måste lösas. Den form för lösning, som kan komma i fråga, är tudelt, antingen proportionellt valsätt eller majoritetsval och enmansvalkretsar. Mellan dessa två olika sätt står striden. Den regering, som vi hade före den nuvarande, har försökt att lösa frågan med proportionellt valsätt och med att helt och hållet stöda sig på Första Kammarens absoluta majoritet. Det har dock aldrig fallit oss liberaler in att därför säga om denna regering, att den har varit en partiregering. Herr Hans Andersson torde också erinra sig, att regeringen funnit sig nödsakad att öfvergå till motsatta sidan och således vädja till majoriteten här i Andra Kammar. Om han därför skyller denna regering för att vara en partiregering, så må han taga det till sig själf och komma ihåg, att det dock var Första Kammar och dess majoritet, som regeringen i början har stödt sig på. Låt oss komma ihåg detta och icke säga, att en regering är en partiregering därför att den försöker att stödja sig på majoriteten i någon dera kammar.

För öfrigt vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om bifall till det af herr af Callerholm i början af debatten framställda yrkande.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Jag vill med anledning af herr Erikssons i Elgered yttrande be att få erinra därom, att jag talade om konungamakten *och* regeringen. Jag sade, att jag hoppades, att icke konungamakten skulle blifva neddragen till partierna. Det har herr Eriksson kanske icke något emot.

Jag skall också be att få erinra om en annan sak. När det talades nyss om 1902 års förslag och hvem som kom fram med detta förslag, så skulle ju detta syfta på, att det kom endast från *ett* håll. Men om herrarne, som voro med på den tiden, ville draga sig till minnes, tror jag, att herrarne skulle finna, att af de män, som nu sitta i Kungl. Maj:ts regering, en man den tiden var med och dref igenom den ifrågavarande skrifvelsen. Jag tror äfven, att herr Bran-ting var en af dem, som också var med därom. Det var fyra personer, som gjorde upp det förslag, som år 1902 frambars af herr Ivar Månsson i Trää. Herr Kvarnzelius tycks genom sin framställning handskas något lättvindigt med sanningen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Under densamma hade yrkats 1:o bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, 2:o bifall till den af herr Blomberg med flere afgifna reservationen, 3:o bifall till det af herr Petersson i Påboda under öfverläggningen framställda yrkandet och 4:o bifall till det yrkande, som under öfverläggningen framställdt af herr Jansson i Djursåtra.

I enlighet med den af kammaren godkända föredragningsordningen framställde herr talmannen proposition dels på bifall till *utskottets i förevarande moment gjorda hemställan* dels ock på afslag å berörda hemställan; och blef därvid utskottets hemställan af kammaren afslagen.

Härefter gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till *Kungl. Maj:ts förslag* dels ock på afslag å berörda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid och företogs efter följande nu anslagna, af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren antager att hvila till vidare grund-lagsenlig behandling Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit berörda förslag.

Omröstningen utföll med 134 ja mot 94 nej; och hade kammaren alltså bifallit Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen framställde härupå proposition dels på bifall till *den af herr Blomberg med flere afgifna reservationen* och dels på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva ut-

fallit med öfvervägande ja för den sistnämnda propositionen. Som *Om valrätten till Andra Kammaren m. m.* votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår det förslag, som innefattas i den af herr Blomberg med flere afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit berörda förslag.

Voteringen utvisade 130 ja mot 98 nej; hvadan kammaren afslagit den af herr Blomberg med flere afgifna reservationen.

Sedan herr talmannen vidare framställt proposition dels på bifall till *det af herr Peterson i Påboda under öfverläggningen framställda yrkandet* och dels på afslag å nämnda yrkande, förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvevägande ja godkänd. Votering äskades likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren afslår det af herr Petersson i Påboda under öfverläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Voteringen utföll med 132 ja mot 96 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med japropositionens innehåll.

Slutligen gaf herr talmannen proposition dels på bifall till *det yrkande, som under öfverläggningen framställdts af herr Jansson i Djursätra*, dels ock på afslag å detta yrkande. Herr talmannen fann den sistnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig; men som votering begärdes af herr Jansson i Djursätra, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår det af herr Jansson i Djursätra under öfverläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Om valrätten till Andra Kammarerna Omröstningen utvisade 183 ja mot 41 nej; och hade alltså nu ifrågasvarande yrkande af kammaren afslagits.

m. m.
(Forts.)

Efter föredragning af *mom. b)* begärdes ordet af

Herr af Callerholm, som yttrade: Herr talman! Då förutsättningen för bifall till utskottets hemställan uti förevarande punkt förfallit genom det beslut, som under föregående punkt fattats, tillåter jag mig i korthet att hemställa om afslag på den föredragna punkten.

Vidare anfördes ej. Kammarerna afslog utskottets hemställan.

Sedan härefter *punkten 2:o)* föredragits, framställde herr talmannen proposition på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt; och förklarade herr talmannen sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammarerna bifaller konstitutionsutskottets hemställan i andra punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammarerna afslagit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 127 ja mot 100 nej, hvadan kammarerna således bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3:o).

Mom. a)–k).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *mom. l)* lämnades på begäran ordet af

Herr Branting, som yttrade: Herr talman! I afton hafva från detta rum gifvits två svar på de viktiga beslut, som Första Kammarerna i går fattade. Det första gafs från regeringsbanken i statsministerns märkliga förklaring i hans anförande. Det andra af kammarerna själf genom den votering, då den med mycket stor majoritet under nu föreliggande situation samlades kring regeringens förslag. Nu finnes ett tillfälle att ytterligare stryka under innebörden af dessa förklaringar och att ytterligare markera för dem, som icke vilja förstå, hvad klockan är slagen, att ju längre man dröjer med rösträttsreformen, desto radi-

kalare måste lösningen blifva. Med hänsyn därtill, och då jag tror, att åtskilliga, hvilka mähända eljest icke skulle vilja gå så långt, som vi i vår motion föreslagit, dock anse, att situationen kan kräfva ett uttalande i sådan riktning, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till min motion.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gaf proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag därå och bifall i stället till den af herr Branting med flere afgifna motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för förstnämnda proposition. Herr Branting begärde likväl votering, hvilken ock företogs enligt följande nu godkända och anslagna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i tredje punkten mom. l) af utskottets förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Branting med flere afgifna motionen.

Omröstningen utvisade 158 ja mot 67 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Mom. m) föredrogs häruppå; och yttrade därvid

Herr Lindhagen: Herr talman! I den föreliggande motionen hafva åtta ledamöter af kammaren hemställt om införande af allmän rösträtt, eller, med andra ord, vi hafva påyrkat medborgarrätt för hvarje välfrejdad och myndig svensk medborgare, man som kvinna. Därmed hafva vi velat visa hän mot det mål, till hvilket vi dock en gång skola komma. Men vi hafva också på samma gång velat uttala vår öfvertygelse, att detta mål redan nu borde hafva uppnåtts.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till denna motion.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Lindhagen med flere afgifna motionen. Herr talmannen sade sig finna den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Emellertid äskade herr Lindhagen votering; och blef på grund häraf nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition, så lydande:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hem-

Om valrätten ställan i tredje punkten mom. m) af utskottets förevarande utlåtande
till Andra n:o 7, röstar
Kammaren

m. m.

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställen bifallit den af herr Lindhagen med flere afgifna motionen.

Voteringen utvisade 152 ja mot 55 nej; och hade kammaren således bifallit utskottets hemställen.

Mom. n) — q).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Slutligen föredrogs *mom. r)*; och begärdes därvid ordet af

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! I denna sena timme skall jag naturligtvis icke trötta med något tal, utan endast yrka bifall till den reservation, som afgifvits af herrar Kvarnzelius, Beckman och Centerwall.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställen och dels på afslag å berörda hemställen och bifall i stället till den af herr Kvarnzelius med flere afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse förstnämnda proposition hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställen i tredje punkten *mom. r)* af utskottets förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställen bifallit den af herr Kvarnzelius med flere afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 86 ja, men 112 nej, hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare medicinalrådet R. A. Wawrinsky på grund af lungkatarrh är i behof af ledighet från riksdagsgörörelsen från och med den 16 dennes till Riksdagens slut intygas på heder och samvete.

Stockholm den 14 maj 1906.

B. Buhre,
med. dr.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 1,10 på natten.

In fidem
Herman Palmgren.
